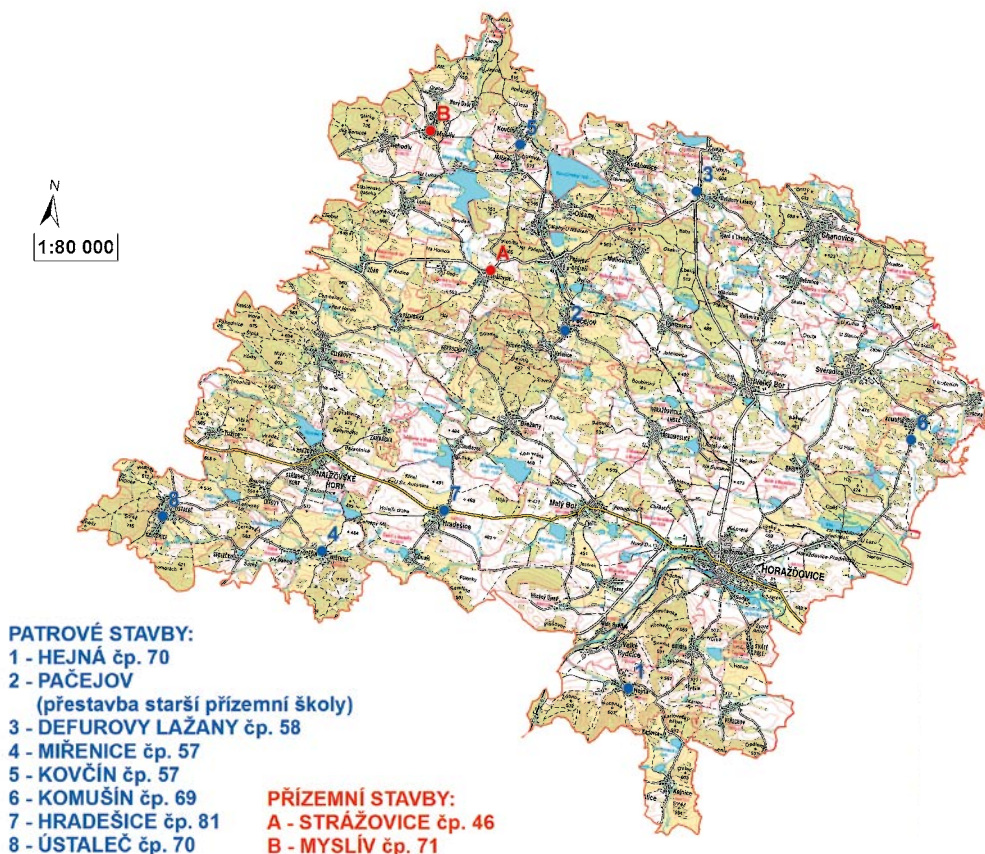

PRŮZKUM A DOKUMENTACE VENKOVSKÝCH ŠKOLNÍCH BUDOV Z OBDOBÍ OD POČÁTKU 20. STOLETÍ DO KONCE PRVNÍ REPUBLIKY

DAVID TUMA

Koncepce obecného vzdělání v českých zemích se formovala po celé 19. století. Na konci 19. století dochází v rakousko-uherské monarchii ke stabilizaci primární sítě škol podpořené snahami učitelů o zkvalitnění obsahu výuky na venkově. Po vzniku samostatného československého státu byl kladen důraz na význam školy v národovědném procesu, což se odrazilo v dalším úsilí obcí o zřízení vlastních školních budov. Výstavba škol významně zasáhla do urbanistické a architektonické struktury venkova.

Venkovských školních staveb s původními historickými prvky razantně ubývá, proto vyvstala potřeba průzkumu a dokumentace tohoto stavebního fondu. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni se od roku 2013 soustavně zabývá plošným výzkumem školních budov na Klatovsku. Tento příspěvek se zaměřuje na menší správní obvod obce s rozšířenou působností Horažďovice (dále jen správní obvod ORP Horažďovice; obr. 1). Jedná se sice o jedno z menších území správního obvodu ORP v Plzeňském kraji, ale sledované školy představují dostatečný vzorek zastupující vývoj, typologické varianty nebo proměny v architektuře staveb. Výzkum¹⁾ se soustředil na obecné školy, zakládané především ve vesnickém prostředí. Z hlediska nástinu historického vývoje navazuje článek na předchozí publikovaný výstup zveřejněný na stránkách tohoto periodika, který se zabýval průzkumem a dokumentací školních budov v 19. století.²⁾ Výzkum škol tak doplňuje seznam novostaveb školních budov na Horažďovicku o lokality z období od počátku 20. století do konce první republiky: Defurovy Lažany, Hejná, Hrade-

Obr. 1: Správní obvod ORP (obec s rozšířenou působností) Horažďovice (okres Klatovy) s vyznačením školních budov (dle dodaných podkladů autora článku zpracovala R. Jedličková, 2016).

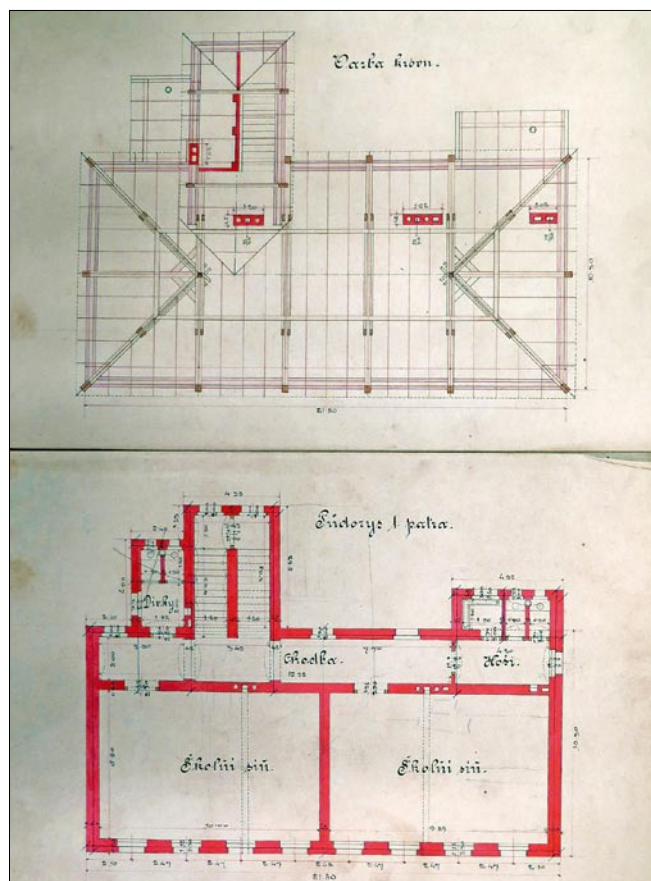
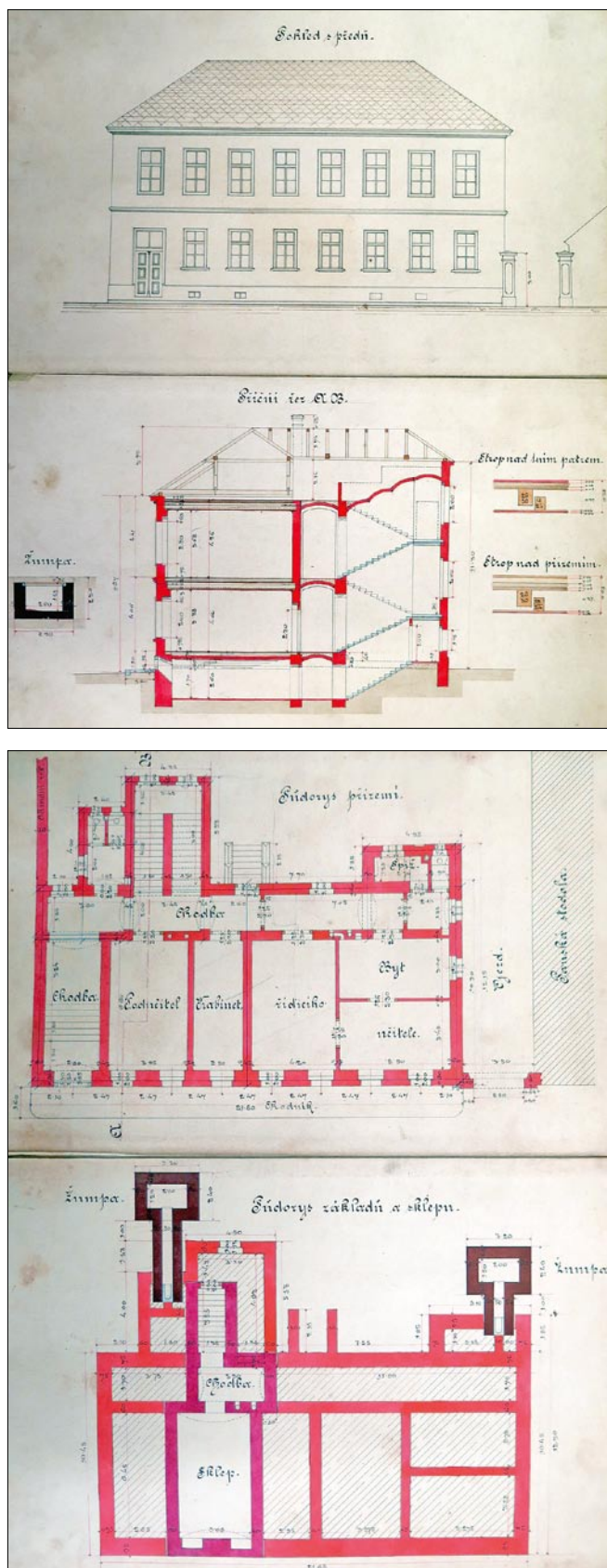
šice, Komušín, Kovčín, Miřenice, Myslív, Pačejov, Strážovice a Ústaleč.

ŠKOLSTVÍ V ČESKÝCH ZEMÍCH OD POČÁTKU 20. STOLETÍ DO KONCE PRVNÍ REPUBLIKY A ZAHUŠŤOVÁNÍ SÍTĚ PRIMÁRNÍCH ŠKOL

Přelom 19. a 20. století znamenal v českých zemích dobu rozmachu a prosperity, což se na vesnicích projevovalo také ve výstavbě škol. Na počátku 20. století se celá soustava obecného školství řídila zákonem ze 14. května 1869 (známým jako Hasnerova reforma) a jeho novelou z 2. května 1883. Zákonem došlo ke změně původního systému škol dělených na triviální, hlavní a normální a jejich přeměnu na školy obecné a měšťanské se státním dozorem. Zákon také stanovil změnu šestileté povinné školní docházky na osmiletou, a to od šestého do čtrnáctého roku dítěte. Ministr Leopold Hasner (1818–1891) v zákoně rovněž uvedl, že obecné školy jsou veřejné ústavy, jejichž zřízení má být umožněno všude, kde v obvodu jedné hodiny cesty bylo podle pětiletého průměru více než 40 dětí povinných školní docházkou. Tento pokrokový zákon byl

1) Výstupem tohoto plošného výzkumu je katalog školních staveb v bývalém politickém okrese Klatovy. M. Břízová a kol., Katalog školních staveb. Nepublikovaná zpráva z výzkumu. Plzeň 2013, 2014, 2015 a 2016 (uloženo v NPÚ ÚOP v Plzni).

2) D. Tuma, Průzkum a dokumentace venkovských školních budov založených v 19. století, Průzkumy památek XXII, č. 2, 2015, s. 107–124.

Obr. 2: Slatina (okres Klatovy) – původní plánová dokumentace horažďovického městského stavitele Daniela Majera z roku 1895 (reprofoto SOKA Klatovy, zn. fondu Obec Slatina, inv. č. 26, K3)

přijat s velkou nelibostí zejména na vesnicích, kde děti na konci 19. století představovaly levnou pracovní sílu.³⁾

Nový školní a vyučovací řád pro školy obecné a měšťanské byl vydán nařízením Ministerstva kultu a vyučování z 29. září 1905⁴⁾ a jeho obsahem bylo např. povolení dvouměsíčních prázdnin, úprava přestávek mezi vyučovacími hodinami, známkování dětí, definování důvodů nepřítomnosti dítěte ve škole, přičemž neomlouval zapojení dětí do domácích, rolnických nebo živnostenských prací.⁵⁾ Rozvoj školství nadále ovlivňovaly vlastenecké a politické postoje, které vedly k averzi vůči školským zákonům ze strany Čechů.⁶⁾

Po vzniku samostatného československého státu v roce 1918 se školská soustava nedočkala výrazných změn. Školství nereformoval zásadním způsobem během období první republiky žádný školský zákon, pouze několik novel a vyhlášek částečně modifikovalo jeho podobu. V roce 1919 byl například zrušen celibát učitelů⁷⁾ a byl vydán zákon o menšinových školách.⁸⁾ Podobu školské soustavy

1870 bylo evidováno 33 škol, v roce 1890 se jednalo o 34 škol a v roce 1910 již bylo na tomto území 46 školních budov, viz R. Váňová – K. Rýdl – J. Valenta, *Výchova a vzdělání v českých dějinách*, IV. díl – 1. svazek, Problematika vzdělávacích institucí a školních forem (obecné školství 1848–1939; střední školství a učitelské vzdělání 1914–1939). Praha 1992, s. 35.

7) Před vydáním tohoto zákona se sňatek učitelky považoval za dobrovolné ukončení služby. Teprve v listopadu roku 1898 bylo dívkám povoleno studium na chlapeckých středních školách.

8) Zákon o menšinových školách z roku 1919 umožňoval zřizování škol národnostních menšin v oblastech s převahou jiného obyvatelstva. Na počátku 30. let 20. století bylo v ČSR 10372 obecných škol,

3) D. Kučera, *Škola v Plánici na přelomu 19. a 20. století*. Klatovy 2010, s. 5–9.

4) Z. Veselá, *Příspěvek k dějinám českého školství*. Praha 1984, s. 153.

5) J. Hábl – K. Janiš ml., *Přehled dějin pedagogiky*. Hradec Králové 2010, s. 100–102.

6) Na Klatovsku sledujeme nárůst nově zakládaných škol, např. v roce

v ČSR nadále určoval Hasnerův zákon z roku 1869. Dílčí úpravy tohoto zákona byly provedeny ministerskými nařízeními, především školským zákonem označovaným jako „Malý školský zákon“ z roku 1922, který nařídil snižovat počet žáků ve třídách z osmdesáti na šedesát. Zmíněný zákon nadále zachoval povinnou osmiletou školní docházku, ale nově zrušil úlevy, které umožňovaly žákům pomáhat rodičům s hospodářským v období měsíců zemědělských prací. Po pěti letech na obecné škole měl žák možnost zůstat zde po dobu dalších tří roků nebo mohl přejít na měšťanskou školu. Většina dětí však zůstávala ve škole obecné a po skončení školní docházky nastupovala do zaměstnání jako dělníci, nádeníci a služebnictvo.⁹⁾

Po celé dvacetiletí existence první republiky máme doloženo intenzivní úsilí vlády o provedení školské reformy. Hustota venkovských škol byla značná, jelikož v této době téměř každá obec měla malou, zpravidla jednotřídní školu. Na konci 30. let 20. století existovalo na našem území přibližně 12 000 institucí poskytujících základní vzdělání. Nejpozoruhodnějším jevem ve školství v tomto období je příhodovská reforma¹⁰⁾ (nazvána podle profesora Václava Příhody 1889–1979).¹¹⁾ Její podstatou byl model jednotné vnitřně diferencované školy (rozdělení žáků podle intelektuálních schopností) se vzdělávacími programy různého druhu.¹²⁾ Za Příhodova vedení vzniká v roce 1929 Organizační a učební plán reformních škol, který usiloval o racionalizaci výuky a jednotný systém školství.¹³⁾ V této podobě zůstalo školství až do období protektorátu Čechy a Morava, kdy došlo k velkým změnám ve školské správě.¹⁴⁾

VENKOVSKÉ ŠKOLNÍ STAVBY NA ÚZEMÍ SPRÁVNÍHO OBVODU ORP HORAŽDOVICE

Struktura škol na českém venkově byla na počátku 20. století následující. Několik obcí, z nichž děti chodily do jedné školy, tvořilo školní obec. Vesnicím bez vlastní školy byla stanovena školní obec, kam mají posílat své děti za výukou a podle toho byly nazývány obcemi přískolenými. Pokud obec přistoupila ke zřízení školy, musela nejprve požádat o vyškolení z příslušné školní obce. Obec, kde

z toho nejvíce dvoutřídních (2 786) a jednotřídních (2 710) typických pro venkovské prostředí. A. Vališová – H. Kašková a kol., Pedagogika pro učitele. Praha 2007, s. 79.

9) P. Novák a kol., Dějiny hmotné kultury a každodennosti českého venkova devatenáctého a první poloviny dvacátého století. Praha 2005, s. 143.

10) J. Kopáč, Dějiny školství a pedagogiky v Československu. I. díl. České a slovenské školství a pedagogika v letech 1918–1928. Brno 1971, s. 95–98.

11) M. Pánková – D. Kasperová – T. Kasper a kol., Meziválečná školská reforma v Československu. Praha 2015.

12) R. Váňová, Vývoj počátečního školství v českých zemích. Praha 1986,

Obr. 3: Slatina – stávající pohled na budovu školy čp. 62 od severu (není-li uvedeno jinak všechny snímky D. Tuma, stav 2014).

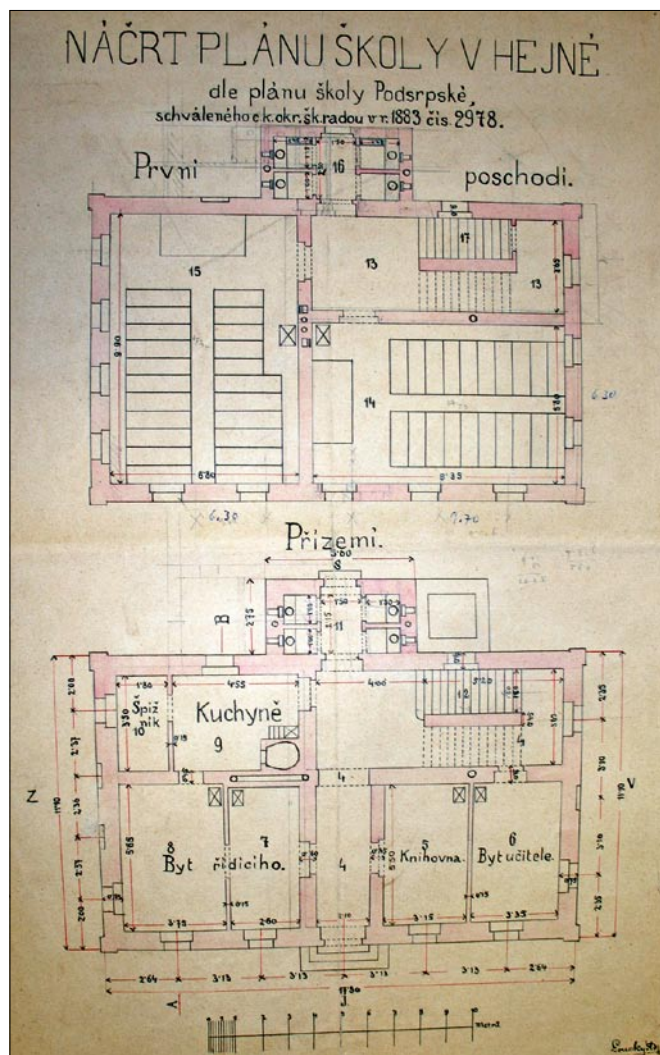
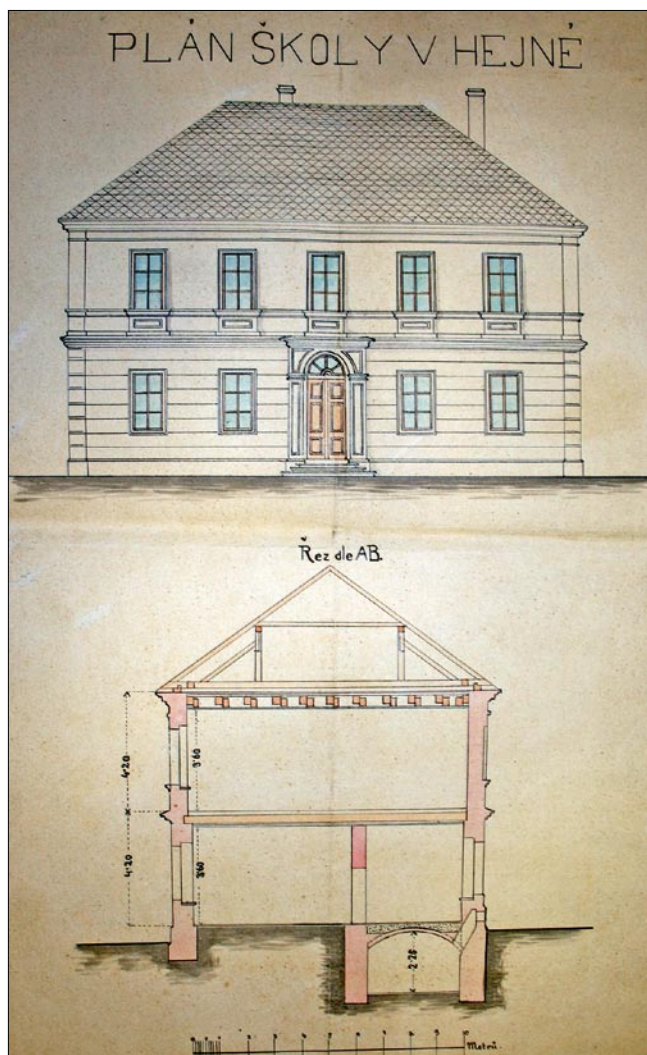

Obr. 4: Slatina – přízemí školy, průhled příčnou chodbou od vstupu do budovy k hlavnímu schodišti. Fotografie dokládá stav dochování některých dobových truhlářsko-řemeslných prvků (dveře), podlahových skladeb (žulové desky) a žulových schodišťových stupňů.

s. 87–125; O. Kádler, Vývoj a dnešní soustava školství 2. Praha 1931, s. 7–203.

13) V. Jůva, Stručné dějiny pedagogiky. Brno 2007, s. 79; T. Kasper – D. Kasperová, Dějiny pedagogiky. Praha 2008, s. 203.

14) J. Gerhart – J. Kuklík, Dramatické i všední dny protektorátu. Praha 1996, s. 228–229; J. Hábl – K. Janiš ml., o. c. v pozn. 5, s. 107–108.

Obr. 5: Hejtná (okres Klatovy) – náčrt školy v Hejtné, nedatováno (reprofoto Městský úřad Horažďovice, archiv, zn. fondu Hejtná čp. 70).

Obr. 6: Hejtná – stav školní budovy v 1. polovině 20. století, foto od západu (reprofoto fotografická sbírka K. Jiříčka, uloženo v Městském muzeu Horažďovice).

byla nově zřízena škola, musela podle zákona hradit značnou část nákladů na výstavbu a provoz (topení, osvětlení, úklid, byt ředitele školy aj.).¹⁵⁾

Výstavbu škol regulovaly příslušné vyšší školské úřady a teprve Zemským zákonem č. 17 z 24. 2. 1869 přešla do péče místních školních rad, což vedlo k rozvolnění úředního a stavebně právního přístupu. Od 12. března 1888 se výstavba škol začala řídit předpisy o stavbě školních budov, uvádějícími řadu pokynů k provádění staveb, jejich situování, prostorovému i hygienickému vybavení. Zvyšují se požadavky na osvětlení školních chodeb, velikost učeben i hygienické podmínky. Novou školu měl projektant umístit nejlépe uprostřed

vesnice. Přízemí budovy škol muselo být ze zákona zděné, aby zde byla možnost případné nástavby o patro. Předpisy pro návrhy dvou- či tříramenných schodišť nařizovaly jejich výstavbu z kamene nebo cihel, doplněných o odpočívadla. Řešení vytápění školních síní se předpokládalo kamny nebo napojením na ústřední topení. Podle předpisu měla sociální zařízení být zpravidla umístěná v přístavku nebo uvnitř v samostatné části budovy.¹⁶⁾ Počátek 20. století se tedy při vzniku plánových dokumentací nijak neprojevoval změnami zažitých pravidel. V nich se nejčastěji pro oblast Horažďovicka setkáváme se jmény stavitelů jako Jindřich Bubla, Daniel Majer, Leopold Hanzlík nebo Václav Benedykt. Téměř výhradní zastoupení v plánech má aplikovaný prototyp trojprostorové dvoutraktové stavby vycházející ze vzorových plánů škol zveřejněných v 19. století dvorskou studijní komisí v příloze vydaného dekretu.¹⁷⁾ Školní budovy tak sestávaly z obdélného půdorysu zakrytého valbovou střechou rozšířeného o schodišťové křídlo a další přístavky navržené zpravidla k dvorní straně fasády. Do konce 19. století se na Horažďovicku jednalo o jednu z nejběžnějších dispozic školní budovy. Obvyklejším variantním řešením uspořádání půdorysu byl od počátku 20. století návrh vnitřního dvouramenného schodiště s mezipodestou a vřetenovou zdí umístěnou podélně u nároží stavby. Do zděných přístavků napojených na zadní fasádu budov pak byla zpravidla situována pouze sociální zařízení. Do konce 19. století bylo toto řešení realizováno na Horažďovicku jen u školy ve Velenově.

Vývoj a změny dispozičních řešení škol lze sledovat již v původních plánových dokumentacích, a to na příkladu školy čp. 62 v obci **Slatina** z přelomu 19. a 20. století zmíněné již v předchozím článku. K budově školy se podařilo dohledat plánovou dokumentaci z roku 1895 od horažďovického stavitele Daniela Majera (obr. 2). C. k. okresní školní rada projekt schválila v roce 1897 a o dva roky později byla stavba dokončena, avšak v zásadě pozměněné podobě. Změny se týkaly především typu krovové konstrukce a jejího zastřešení z původní valbové střechy na střechu sedlovou (obr. 3). Sociální zařízení byla začleněna do schodišťového křídla namísto dvou samostatných patrových přístavků hygienických zařízení pro hochy a dívky zakreslených v původních plánech. Úpravy byly provedeny i pro hlavní vstup, který projektant během výstavby umístil do druhé osy zleva, na místo zamýšleného vstupu u nároží, čímž se docílilo přímého komunikačního uzlu s návazností na hlavní schodiště do patra (obr. 4).

16) Sbírka zákonů a nařízení a předpisů pro státní službu stavební v republice Československé. Svazek I. Pozemní stavby. Praha 1924, s. 348–362.

Obr. 7: Hejná – stávající pohled na budovu školy čp. 70 od jihovýchodu, stav 2016.

Tento příklad nám ukazuje, jak se zásadně měnily projektové dokumentace i během průběhu přípravy realizace stavby na podnět zástupců místních školních rad (dále jen MŠR), okresních školních rad (OŠR) nebo zemských školních rad.

Škola ve vsi **Hejná** (dnes čp. 70) z roku 1903 již obsahovala schodiště umístěné u dvorního traktu v podélné pozici od nároží. Náčrt školy v Hejně odsouhlasila školní rada v roce 1883 podle plánu školy ve vsi Podsrpy na Strakonicku (dnes součást města Strakonice; obr. 5). K realizaci však ihned nedošlo a výstavba školy se oddalovala až do počátku 20. století.¹⁸⁾ Původní plánovou dokumentaci se zatím nepodařilo dohledat. Budova školy v Hejně se odlišuje od školy realizované v obci Podsrpy změnami ve výzdobných prvcích fasád i vnitřní dispozici, kterými stavitel musel reagovat na skutečnost její výstavby v poměrně svažitém terénu. Z dochované fotografické dokumentace z počátku 20. století nás na první pohled upoutá nesymetričnost hlavní uliční fasády uplatňující klasicistní a historizující prvky, zdůrazněné mělkým bočním rizalitem s bohatším architektonickým tvaroslovím (obr. 6). Boční rizalit obohacoval plastickou nárožní bosáž doplněnou v patře pásovou rustikou. Horizontálně uliční fasádu členila bohatě profilovaná kordónová římsa doplněná shora průběžným pásovým soklem ukončeným průběžnou parapetní římsou a bohatě profilovanou podstřešní římsou. Okna v patře doplňují přímé nadokenní římsy, přičemž kolem všech oken byly vyhotoveny jednoduché štukové šambrány (na bočním rizalitu v přízemí doplněné o svazkové klenáky). Objekt také charakterizují velká okna v patře osazená do líce fasád. Okenní výplně patra byla dvojí, ven a dovnitř otvíravá, trojdílná, se zděnou špaletovou a pevným poutcem v horní třetině okna. Nad poutcem se nacházelo ventilační výklopné křídlo. Střed uličního průčelí zdůrazňovalo jednoduché žulové ostění

17) M. Ebel, *Nástin dějin českého stavebního práva*. Praha 2005, s. 60–62; *týž*, *Dějiny českého stavebního práva*. Praha 2007, s. 229–232.

Obr. 8: Pačejov (okres Klatovy) – pohled k nároží budovy školy v 1. polovině 20. století, foto od jihu (reprofoto soukromá sbírka pohlednic a fotografií pana Vavříčky).

s nadsvětlíkem doplněným shora profilovanou římsou.

Dispozice objektu je řešena jako trojprostorový dvoutrakt (obr. 7). Vzhledem k výstavbě školy ve svažitém terénu následuje po vstupu do objektu příčná chodba s vyrovnávacím interiérovým schodištěm. Chodba ústí v zadním traktu, kde navazuje na hlavní vnitřní schodiště umístěné podélně při východním nároží. Severozápadní díl půdorysu byl v přízemí určen pro byt učitele sestávající ze tří prostor. Jihovýchodní díl obsahoval knihovnu a kabinet učitele. V patře projektant umístil dvě prostorné třídy, jednu situovanou příčně, druhou podélně. K severovýchodní straně fasády napojil přístavek obsahující v přízemí spíž a sklad dřeva, v patře několik sociálních zařízení pro hochy a dívky přístupných z podélné chodby. Objekt zakrývá střecha s vaznicovým podélně vázaným krovem se stojatou stolicí, přístavek zastřešuje prostá hambalková soustava s vrcholovou vaznicí.

Ve stejném roce se obec **Pačejov** rozhodla realizovat nástavbu patra na starší školní budovu (obr. 8). Jednání o výstavbě patra na stávající budovu školy školní kroniky zaznamenaly již od roku 1899. Stavebními úpravami muselo dojít k úpravě schodiště a toalet. Po zdlouhavém jednání ohledně způsobilosti a únosnosti zdí školní budovy, bylo 26. břez-

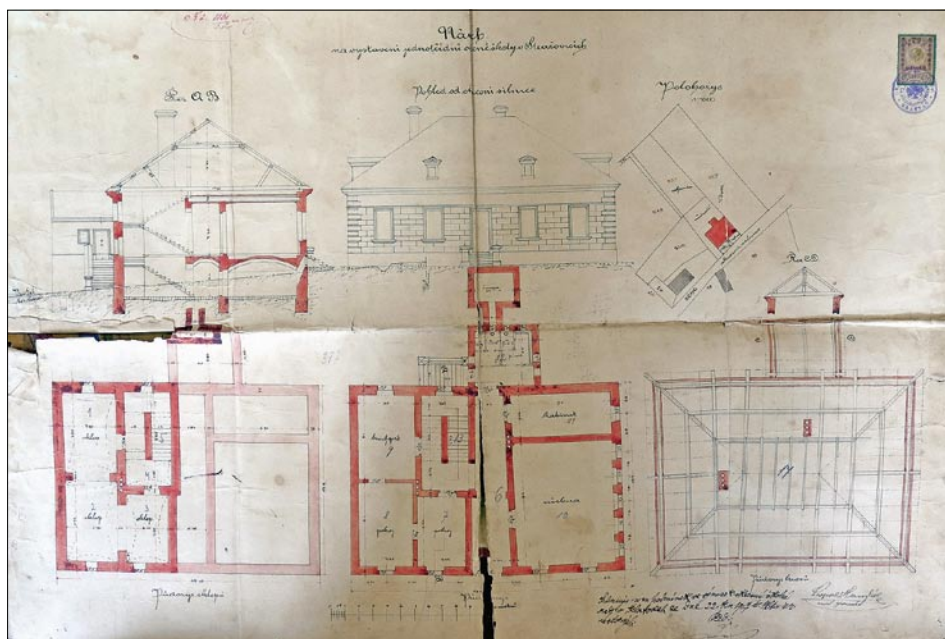
na 1901 vydáno povolení k realizaci. Výběrové řízení na provedení jednotlivých prací bylo obcí vypsáno až v roce 1903. Návrh na přístavbu prvního patra byl posléze přepracován stavitelem Václavem Benedyktem. Stavba byla dokončena 17. prosince 1903.¹⁹⁾ Podle dochované fotografické dokumentace z 1. poloviny 20. století fasády kombinují klasicistní a historizující prvky (obr. 8). Jednoduché fasády objektu horizontálně členila kordonová a bohatě profilovaná podstřešní římsa. Přízemí i patro školy zdůrazňovalo lizénové orámování a jednoduché okenní šambrány (v přízemí ustupující pod líc fasády a doplněné o vodorovné náběžní štítky). Okenní výplně byly dvojité, ven a dovnitř otvíravé, trojdílné, se zděnou špaletou a pevným poutcem v horní třetině okna. V přízemí se jednalo o segmentovou výplň nad poutcem, zatímco v patře byla tato výplň pouze obdélná a osazená v lici fasády. Výrazně větší okenní otvory v patře pocházely z mladší nástavby patra, členění výplně však bylo obdobné. Škola byla v provozu až do roku 1972, kdy obec nechala vypracovat plán na výstavbu nové školy. Stávající budova byla přestavěna na tělocvičnu a propojena spojovací komunikační chodbou s novostavbou školy.

Kromě tří- a víceřádkových školních staveb byly k výuce dětí v provozu přízemní jedno- a dvoutřídní školy. Příkladem můžeme být obecná škola ve vsi **Strážovice** (dnes čp. 46) postavená v roce 1904. V roce 1887 se ves

18) Ze školních kronik se dozvídáme, že než byla ve vsi zřízena škola, vyučovalo se v čp. 51, 52 a 15. Stavba školy byla zadána zednickému mistrovi F. Dudovi ze Strakonice za 17 900 K. Kolaudace se konala 11. září 1903 a 30. září 1903 byla škola vysvěcena. Náklad na školu byl hrazen z půjčky v hodnotě 15 500 K, která měla být splácena až do roku 1955 a zbytek částky byl uhrazen subvencí zemského výboru v Praze. Prvně bylo v nové škole vyučováno 22. září 1903. M. Kříž, Nalžovské Hory v proměnách času. Klatovy 2008, s. 85–95.

19) Kronika obecné a národní školy Pačejov 1818–1953, Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Klatovy, zn. fondu Škola Pačejov, č. fondu 1359, s. 2–42, 114–115, 142, 156, 166, 179, 180, 186.

20) Na konci školního roku 1959–1960 byla škola za stavu 18 dětí uzavřena a další výuka přesunuta do školy v obci Pačejov. E. Koura, Strážovice. Historie a současnost. Plzeň 2014, s. 12.

Obr. 9: Strážovice (okres Klatovy) – původní plánová dokumentace (reprofoto SOKA Klatovy, zn. fondu Obec Strážovice, Školství [rozpočet na stavbu škol] 1926–1927, inv. č. 14, K1).

Strážovice rozhodla odškolit od spojených obcí a zřídit jednotřídní školu. Žádost tehdejšího starosty Tomáše Hlaváče však byla zamítnuta. Teprve v roce 1906 za starostování Jana Behenského bylo povoleno zřídit školu,²⁰⁾ jejíž stavba byla započata 4. března 1908 a dokončena v následujícím roce.²¹⁾ Stavební plány vypracoval architekt a geometr Leopold Hanzlík z Plánice. Ve výběrovém řízení na realizaci stavby zvítězil s nejlepší cenovou nabídkou Jindřich Bubla, architekt a stavitel z Horažďovic (obr. 9, 10).²²⁾ Bubla realizoval Hanzlíkovy plány školy s uliční fasádou opatřenou jednoduchými historizujícími prvky a velkými okny osazenými do okenní špalety. Fasády stavby se dochovaly bez zásadních stavebních úprav (kromě výplní). Dodnes tak můžeme rozeznat jejich základní architektonické členění jako nárožní rustikální bosáž s navazující pásovou rustikou, zvýrazněným kladím (architrávem, vlysem a bohatě profilovanou podstřešní římsou). Okna a dveře zvýrazňují profilované šambrány, u oken doplněných o zděné parapety (obr. 11).

Dispozičně se jedná o trojprostorový dvoutrakt se symetricky řešeným hlavním vstupem, na který navazuje příčná chodba procházející celým objektem a ústící ve dvorní přístavku. Pravá prostora obsahovala školní třídu rozdělenou ve třetinu na místnost určenou jako kabinet. Po levé straně chodby zaujal v navržené dispozici byt učitele sestávající ze tří prostor a schodiště na půdu. Dvorní přístavek obsahoval sociální zařízení pro dívky

Obr. 11: Strážovice – stávající pohled na budovu školy čp. 46 od severovýchodu, stav 2016.

a hochy se vstupem z venkovního schodiště do zahrady. Školu zakrývá střecha s původním vaznicovým, podélně vázaným krovem se stojatou stolicí. Škola ve Strážovicích je částečně podsklepena s klenbami do traverz.

Patrové stavby však měly na Horažďovicku ve sledované době velkou převahu. Novostavba patrové budovy, projektovaná a realizovaná horažďovickým technickým stavitelem Danielem Majerem, vznikla ve vsi **Defurovy Lažany** (dnes čp. 58). Děti ze vsi (Defurovy) Lažany a Černice docházely nejprve do školy ve vsi Kvášňovice. Od roku 1877 ves Lažany vyvíjela snahu o zřízení vlastní školní budovy. Teprve až rozhodnutí c. k. školní rady z 9. ledna 1902 povolilo v Lažanech zřízení samostatné dvoutřídní školy (obr. 12, 13). Škola byla dokončena 13. srpna 1904

a stavební práce se přesunuly na stavbu ohradní zdi kolem školní budovy. 27. srpna 1904 proběhla kolaudace a 11. září téhož roku byla dokončená škola vysvěcena.²³⁾ Nedlouho po svém zřízení však začala škola trpět nedostatkem žactva. V roce 1946 došlo ke zrušení druhé, postupné třídy a k 31. srpnu 1965 zanikla celá školní výu-

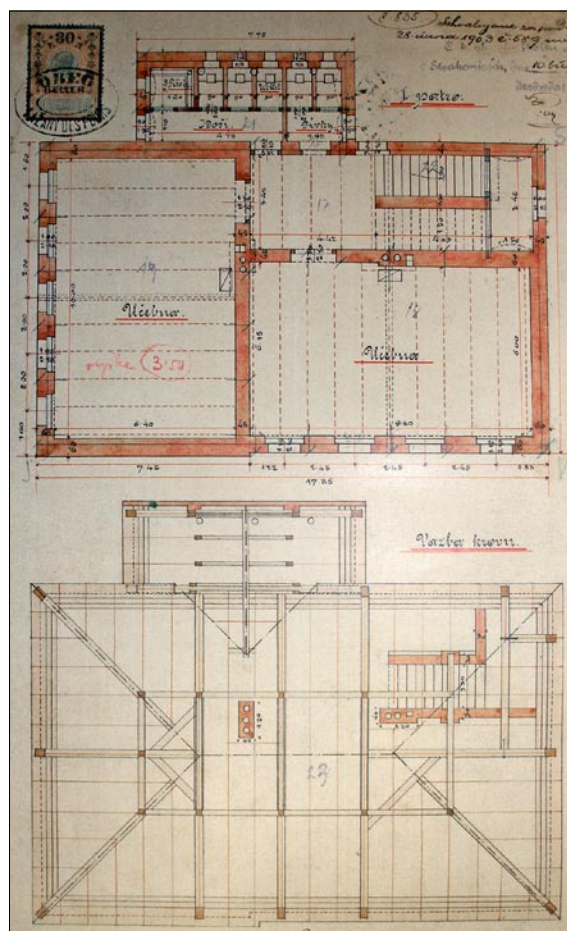
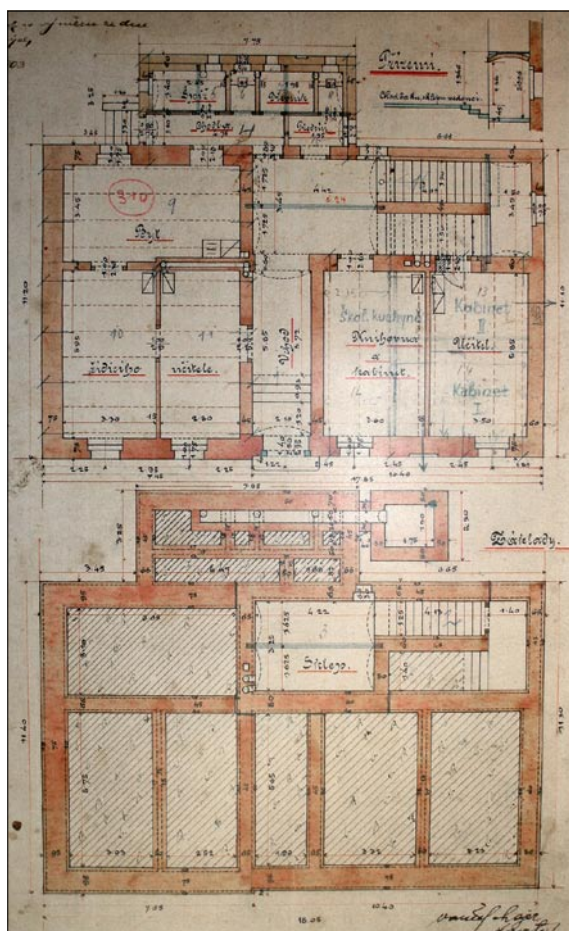
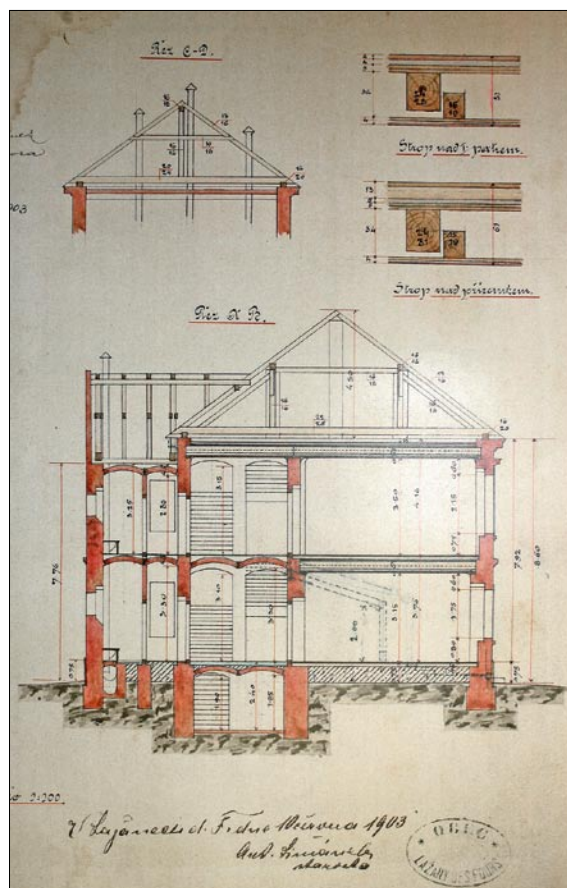

Obr. 10: Strážovice – fotografie z 1. poloviny 20. století z obecní kroniky zachycující hlavní průčelí školy (reprofoto Kronika obecné a národní školy Strážovice 1909–1960, o. c. v pozn. 21).

21) *Kronika obecné a národní školy Strážovice 1909–1960*, SOkA Klatovy, zn. fondu Škola Strážovice, č. fondu 1380, s. 15, 21.

22) *Kronika obecné školy Kvášňovice 1871–1882*, SOkA Klatovy, zn. fondu Škola Kvášňovice, č. fondu 1336, s. 12, 14–19.

23) Než došlo k vystavění nové školní budovy, vyučování se soustředilo do prozatímních místností. *Kronika obecné školy 1902–1940*, SOkA Klatovy, zn. fondu Škola Defurovy Lažany, č. fondu 1263, s. 4, 8, 16–17.

Obr. 12: Defurovy Lázně (okres Klatovy) – původní plánová dokumentace (reprofoto Obec Chanovice, archiv, zn. fondu Defurovy Lázně čp. 58, škola).

ka.²⁴⁾ Objekt nebyl dále užíván.

Daniel Majer školní budovu v Defurových Lažanech umístil při severozápadním intravilánu vsi (obr. 14). Objekt bývalé školy se dodnes dochoval v intaktním stavu. Jedná se o obdélnou jednopatrovou budovu krytou valbovou střechou. Z tohoto objektu směrem do dvora vybíhá jednoosý přístavek, do něhož byla umístěna hygienická zařízení. Přístavek je umístěn asymetricky blíže jižní fasádě, zakrývá ho valbová střecha a napojuje se na hlavní budovu níže položeným hřebenem střechy. Fasády budovy školy Majer zvýraznil prvky historizující architektury. Na bohatě štukově koncipovaných fasádách uplatnil nárožní bosáž a pásovou rustiku, patrování objektu vyznačil profilovanou kordónovou římsou doplněnou shora pásovým soklem vymezeným průběžnou profilovanou římsou. Okna plasticky obohatil profilovanými šambránami doplněnými na některých místech v přízemí o svazkové klenáky a v patře je zvýraznil profilovanými nadokenními římsami a dvojitým rámem vysokého štukového zrcadla s nápisem „ŠKOLA“.

Do jižní části přízemí objektu Majer umístil byt učitele rozdělený příčkou na dvě prostory. Prostřední díl stavby zaujímala příčná chodba ústící až ke schodišti navrženého podélně při severozápadním nároží. Severní část stavby zaujímala knihovna a kabinet učitele. V patře byly situovány dvě velké učebny a schodiště s chodbou (obr. 15). Přístavek navazuje na obě patra, v přízemí se nacházela chodba a spíž, která náležela k bytu učitele, dále dřevník a hygienické zařízení s předsíní. V patře najdeme oddělená hygienická zařízení pro dívky a hochy.

Daniel Majer posléze projektoval pro ves **Miřenice** (Měřenice) nedaleko Nalžovských (dříve Stříbrných) Hor plány stavby zcela totožné. Zastupitelé obce zvažovali nejprve výstavbu dvoutřídní přízemní školy. Obec již v roce 1898

Obr. 13: Defurovy Lažany – stav školní budovy v 1. polovině 20. století, foto od východu (reprofoto fotografická sbírka K. Jiříčka, uloženo v Městském muzeu Horažďovice).

Obr. 14: Defurovy Lažany – stávající pohled na budovu školy čp. 58 od jihu, stav 2013.

podala společně se sousední vsí Otěšín a dvorem Sedlečko žádost o zřízení expozitury (pobočky školy v Nalžovských Horách) a později o vyškolení za účelem zřízení samostatné jednotřídní školy. K okolnostem realizace této školy se dochovaly kompletní archivní materiály, které nám umožňují nahlédnout do problematiky a věnovat se okolnostem vzniku školy podrobněji.²⁵⁾ Odškolením ze 7. března 1901 bylo povoleno zřídit ve vsi dvoutřídní výuku a v září ves

24) J. Lhoták – M. Kříž, Defurovy Lažany v proměnách času. Chanovice 2011, s. 54–55; *Kronika obecní školy 1940–1945*, SOkA Klatovy, zn. fondu Škola Defurovy Lažany, č. fondu 1263; *Kronika obecní, národní a základní školy 1945–1965*, SOkA Klatovy, zn. fondu Škola Defurovy Lažany, č. fondu 1263.

25) SOkA Klatovy, Obecní úřad (dále jen OÚ) Miřenice, mapy a plány, 1902, M1, inv. č. 15 (stavební plán školní budovy obce Miřenice, Leopold Hanzlík, měřítko (M) neuvedeno, rukopis kolorovaný, papír 23×29 cm); SOkA Klatovy, OÚ Miřenice, mapy a plány, 1904, M2, inv. č. 16 (stavební plán školní budovy obce Miřenice, Daniel Majer, M 1 : 100, rukopis kolorovaný, papír 125×34 cm).

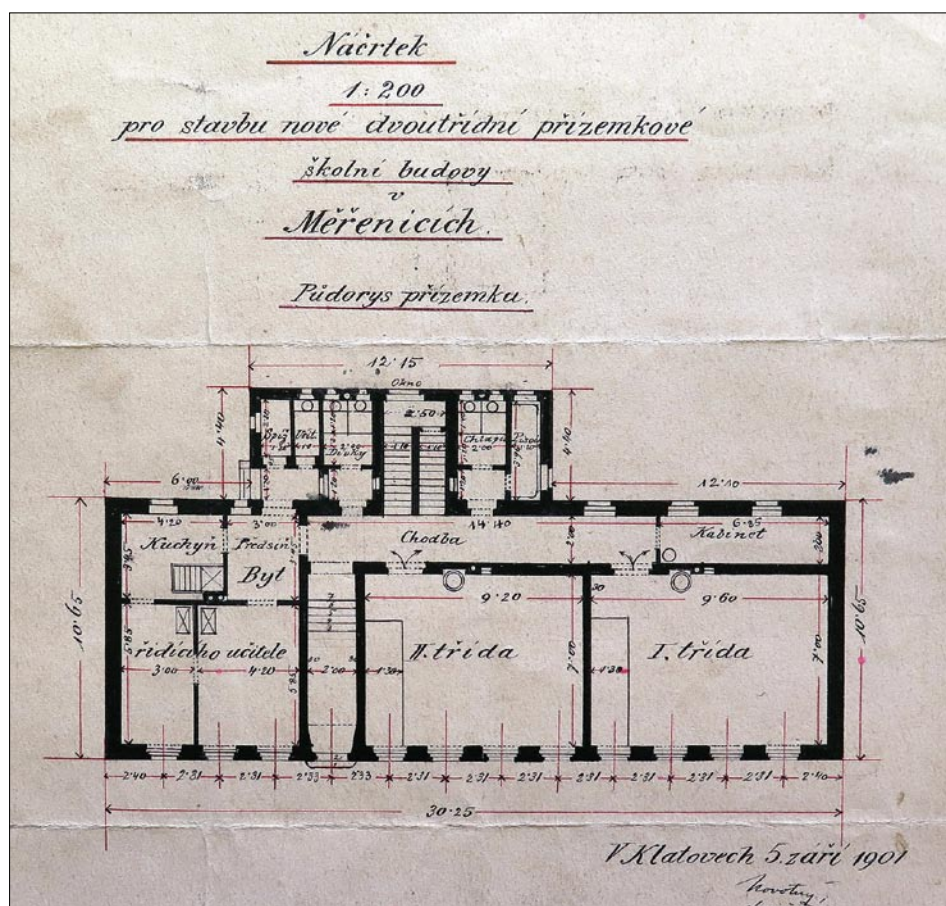

Obr. 15: Defurovy Lázně – interiér školy, patro, pohled k hlavnímu schodišti s původní keramickou dlažbou, žulovými schodišťovými stupni a dochovanými slohovými dveřmi učeben, stav 2013.

předložila náčrtek stavebního inženýra Novotného na stavbu přízemní školní budovy o rozměrech 30 × 10 metrů (obr. 16). K realizaci nakonec nedošlo a o rok později vyzýval okresní výbor v Plánici ves o urychlení přípravných prací ke stavbě školy a předložení ke schválení stavebních plánů s rozpočtem. Ves následně oslovila stavitele Leopolda Hanzlíka z Plánice o vyhotovení plánů patrové budovy školy (obr. 17). Jeho velmi podrobná plánová dokumentace z roku 1902 předpokládala nákladnou výstavbu rozměrné školní budovy (srovnatelné např. s měšťanskou školou v Horažďovicích) se dvěma byty učitelů sestávající ze dvou pokojů, kuchyně, spíže a sociálního zařízení, přičemž ve druhém nadzemním podlaží se měly nacházet velké učebny, kabinet a oddělená sociální zařízení pro dívky a hochy. Hanzlík zdůraznil hlavní přísně symetrické uliční průčelí školy mělkým středovým rizalitem a navazující plochy fasád vyzdobil prvky historizující architektury s bohatými plastickými ustupujícími špaletami oken (v patře rovnými, v přízemí segmentovými) doplněnými o vrcholové svazkové klenáky a plasticky provedenými poli pod parapety. Nechyběla nárožní rustikální bosáž s navazující pásovou rustikou. Patrování objektu zdůraznil bohatě profilovanou kordonovou a podstřešní římsou. Okna

v patře obsahovala společnou parapetní římsu dekorovanou parapetními zrcadly spojenými s kordonovou římsou. Do symetricky řešené dispozice objektu v přízemí umístil Hanzlík dva samostatné učitelské byty sestávající každý ze dvou pokojů a kuchyně, v patře se měly nacházet dvě učebny a kabinet. Nakonec se však tento na vesnické prostředí značně naddimenzovaný a nákladný projekt, stal příčinou odporu a školní rada navrhl vypracovat nový plán školy podle pokynů Okresní školní rady v Klatovech s doporučením jejího svěření znalci. Osloven byl horažďovický stavitel Daniel Majer (obr. 18), který navrhl v roce 1904 projekt shodující se s již stojící školou v Defurových Lázních. Drobné od-

lišnosti lze spatřit snad jen ve velikosti a vnitřním uspořádání přístavku se sociálními zařízeními napojeného na dvorní stranu fasád (v přízemí s chodbou, spíží a předsíní náležející k bytu školního učitele, v patře s příčnou chodbou a postranními samostatnými sociálními zařízeními pro hochy a dívky). V témže roce ves vypsala podmínky

Obr. 16: Měřenice (okres Klatovy) – původní plánová dokumentace na přízemní budovu školy, nerealizováno (reprofoto SOKA Klatovy, zn. fondu Obec Měřenice, mapy, plány, inv. č. 15, M1).

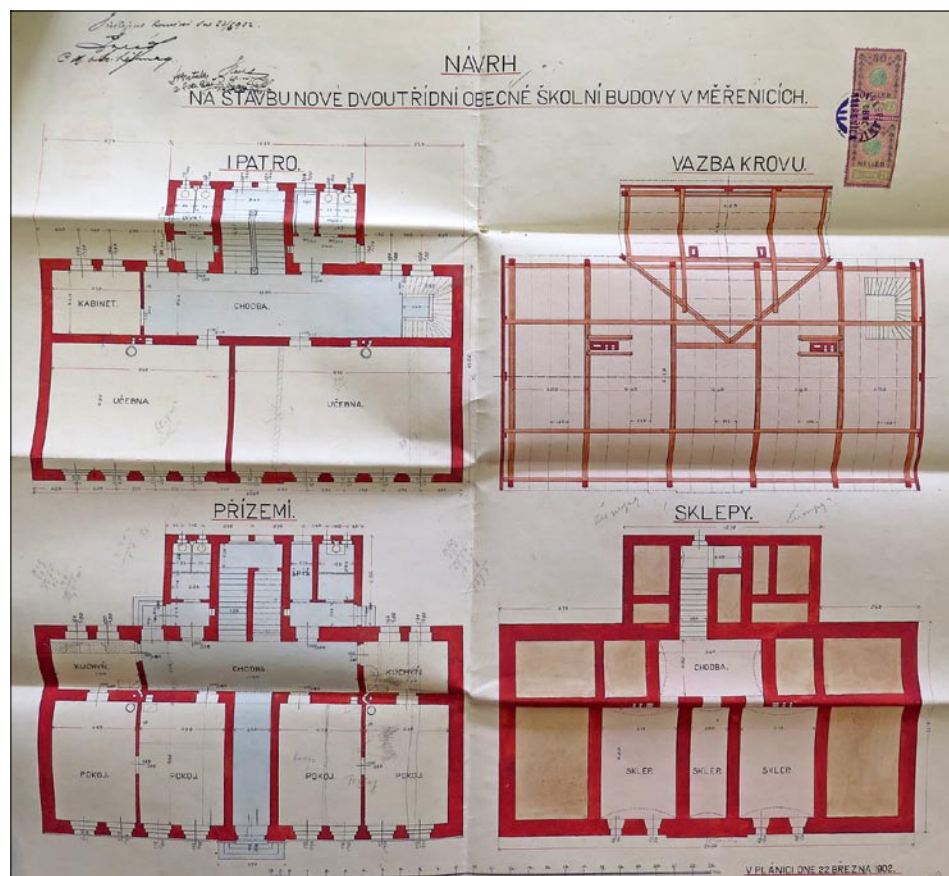
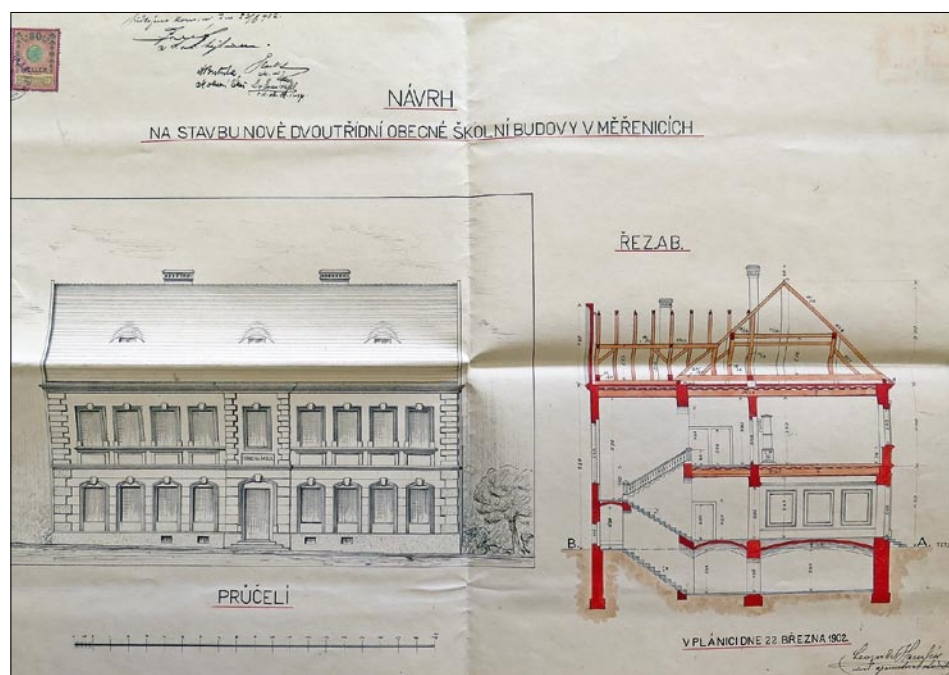
dražby, které musely být zveřejněny v dostupných časopisech (archiválie zmiňují například deník Národní politika, časopis Šumavan nebo Svatobor). Do veřejné dražby s vyvolávací cenou 20 694 K se přihlásilo celkem šest uchazečů. S nejnižší nabídkou 19 435 K vyhrál stavitel Strejc z Klatov, avšak ves mimo dražbu dostala ještě otevřenou písemnou ofertu (nabídku) technického stavitele Václava Benedykt z Horažďovic na slevu 5% z rozpočtového obnosu. Ves nakonec Benedyktovi nabídla realizaci školy a dohodli se na nejnižší ceně vydražené stavitel Strejcem. Těsně před dokončením ves Miřenice žádala o subvenci ve výši 20 % z celkového nákladu za stavbu školy u C. k. zemské školní rady vzhledem k nedostatku finančních prostředků. 1. března 1907 byla škola zkolaudována a v září slavnostně vysvěcena.²⁶⁾

Objekt školy v Miřenicích (dnes čp. 57) byl postaven na jihozápadním okraji intravilánu vsi (obr. 19). Daniel Majer na fasádách navrhl stejné zdobné prvky jako v případě školy v Defurových Lažanech a totožný návrh vnitřního uspořádání jednotlivých prostor (obr. 20). Objekt byl však ve 2. polovině 20. století stavebně upraven řadou přístavků s pultovými střechami na rekreační středisko, čímž ztratil svoje kulturně-historické hodnoty.²⁷⁾

Do začátku vypuknutí první světové války už na Horažďovicu nebyla postavena žádná škola.²⁸⁾ Po roce 1918 převzal institut školství československý stát, který přijal 9. 4. 1920 zákon č. 292/1920 Sb., jímž správu školství svěřoval ministerstvu školství a národní osvěty. Školní obce měla na starosti školská správa MŠR. Okresní školskou správu vykonávaly okresní školní rady a zemské školní rady pro zemi Českou, Moravskou a Slezskou. Zákonem byl zaveden institut místní (újezdní) školní rady pro několik školských obcí. Dozor nad činností MŠR vykonávali okresní a zemští inspektori.

26) M. Kříž, o. c. v pozn. 18, s. 92.

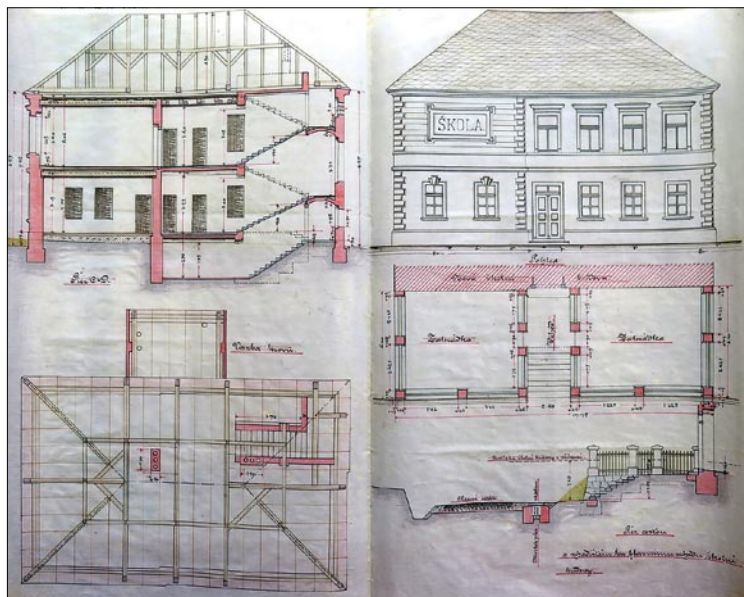
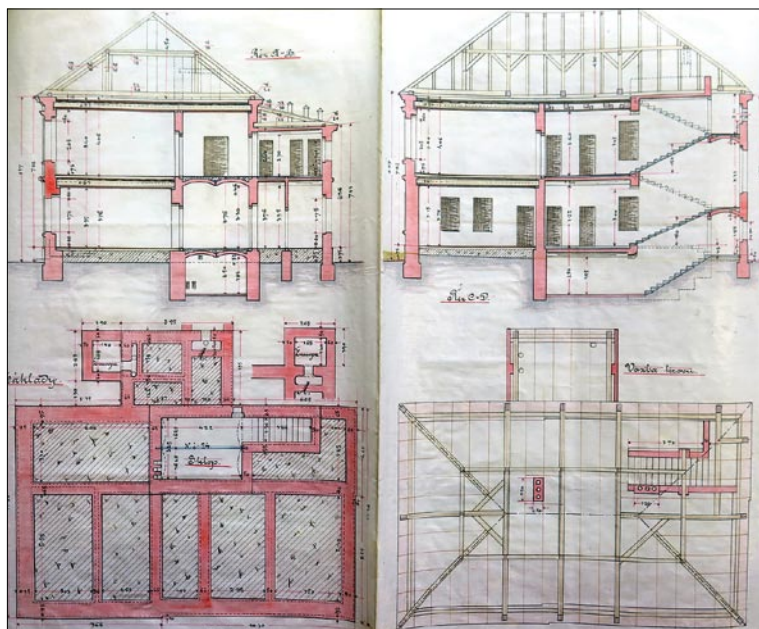
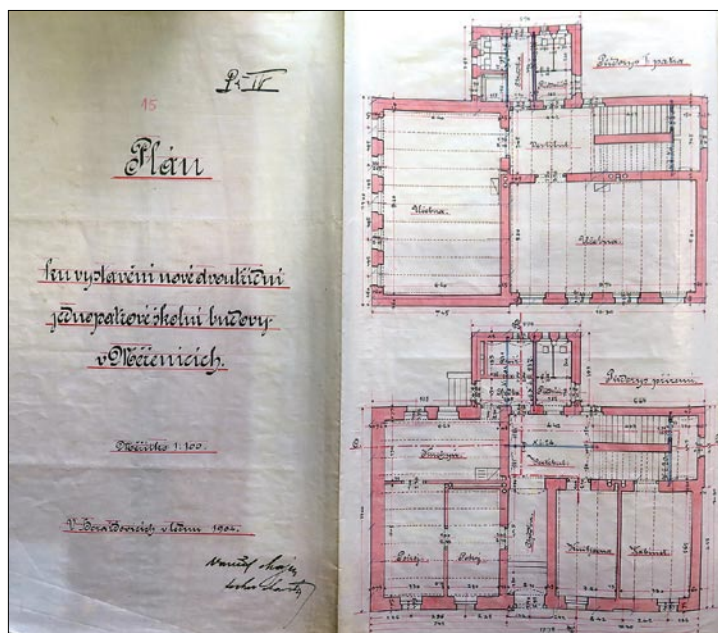
27) Fasády objektu jsou dnes prakticky bez jakýchkoli zdobných detailů a ozdob. Objekt ztratil přestavbou i původní osové rozvržení a ve-

Obr. 17: Miřenice – původní plánová dokumentace na patrovou budovu školy, nerealizováno (reprofoto SOKA Klatovy, Leopold Hanzlík, o. c. v pozn. 25).

likost okenních otvorů, včetně výplní. Typizovaná okna bez členění daly hmotám objektu uniformní charakter. Z původní vnitřní dispozice se dochovala jen vstupní chodba ve středovém traktu. Přílehlé trakty (severní a jižní) byly příčkami upraveny na pokoje a apartmá v patře, v přízemí se nacházejí kuchyně s jídelnou, společenská místnost s barem.

28) F. Mařatka, Mapa školství království Českého, Praha 1916, mapa; týž, Místopis školních obcí v království Českém II. Praha 1917, s. 182–183.

Architekti prosazující moderní přístup v architektuře se od 20. let 20. století snažili oprostit průčelí budov od dekorativismu historizujících stylů a zasahovat více do vnitřní podoby školy nad rámec stanovených půdorysných dispozic. Mění se také dosud konzervativní přístup MŠR. Zvýšená pozornost se vztahovala k orientaci budovy vůči světovým stranám. K jihu nebo k jiho-východu byly orientovány učebny, na sever nebo západ chodby a na sever se zpravidla umísťovala hygienická zařízení. Z exteriéru budovy, oprostěného od historizujícího dekoru, mělo být jasné patrné vnitřní uspořádání školy, a to hlavně pomocí okenních otvorů – velká horizontální okna příslušela učebnám, malá chodbám a vertikální okna ze skleněných cihel osvětlovala schodiště. Důraz měl být více kladen na funkci budovy a vhodné dispoziční uspořádání, až na druhém místě na výzdobné prvky fasád. Tvarosloví fasád většiny škol mělo být čisté, bez členění. Uplatnění měly najít bezozdobné omítky pouze zatónované do okrové barvy nebo s použitím ušlechtilých cementových omítek známých pod pojmem bri-zolit (břizolit). Vedle tohoto moderního přístupu se však ve 20. letech 20. století na Horažďovic-ku stále setkáváme s dozníváním starších vý-zdobných prvků fasád (kombinace klasicistních a historizujících prvků architektury), ale také se zcela zásadní proměnou architektury školních staveb úzce spojených s projektem moderny.²⁹⁾ Pro všechny tyto nové projekty platí až trojnásobné zvětšení okenních otvorů především pro prostory učeben nebo pro osvětlení hlavního schodiště. Typické pro region je užití kamenného obkladu soklu na fasádách. Zvyšují se požadavky na vnitřní členění stavby.

První patrovou novostavbou školy na Horažďovicku vystavěnou v meziválečném období se stala škola v obci **Kovčín** z roku 1922 (dnes čp. 57). Děti ze vsi Kovčín byly nejprve přiškoleny ke vsi Myslív. Kolem roku 1906 sílily tlaky vsi Kovčín a Milčice odškolit se od Myslívi a založit si svoji vlastní dvoutřídní školu. Stavba školy byla následně zadána Františku Hočlovi a Josefu Votavovi, zednickým mistrům z Přeštice, kteří se stavebními pracemi začali 24. dubna 1922. Škola byla dokončena 4. listopadu 1922³⁰⁾ a vysvěcena o osm dní později.³¹⁾

29) Moderna v uměleckých, filozofických i náboženských proudech se snažila vymezit proti předchozímu a starším obdobím. Moderní architektura signalizovala odklon od zdobné secese ke střízlivým formám meziválečné avantgardní architektury. Architektura vycházela ze zjednodušení forem a eliminace ornamentů.

30) 25. září 1921 se místní školní rada dohodla na stavbě nové školní budovy. Výběrové (ofertní) řízení na stavbu školy bylo vypsáno až roku 1922. *Kronika obecné školy Kovčín 1914–1940*, SOKa Klatovy, zn. fondu Škola Kovčín, č. fondu 1334, s. 1–3, 22–24, 31.

Škola čp. 57 v Kovčíně vznikla jako patrová stavba zakrytá valbovou střechou na jihozápadním okraji intravilánu obce (obr. 21, 22). Objekt vystavěný ve stylu moderny však nedokázal eliminovat výzdobné prvky fasád, proto se zde setkáváme s dozvuky dekoru pozdní secese ve velmi redukované podobě (ornamentální florální motiv segmentového štítu portálu, způsob členění oken) nebo stavebními prvky nového klasicismu (portál, výrazný štít). Na východní straně předstupu je před fasády čtyřosý rizalit. Boční fronty stavby jsou v přízemí dvouosé se třemi na výšku úzkými okny rozdělenými zděnými sloupky a v patře čtyřosé (obr. 23).³²⁾ Hlavní vchod do budovy je situován ze západní strany. Vstup umístěný symetricky je zdobený portálem ve formě edikuly (tvořen postranními sloupy, které vynášejí římsu zakončenou segmentovým štítem). Ve štítu najdeme stylizované zobrazení znázorňující laločnaté listy vinné révy s úponky, pod nimi vidíme vyobrazený stylizovaný květní kalich pravděpodobně lilie. Nad střešní rovinu vystupuje vysoký trojúhelný štít s oválným okén-

31) V roce 1971 ONV Klatovy definitivně ukončil výuku ve škole v Kovčíně, důvodem byl malý počet dětí (pro rok 1972 zůstávalo pouze 6 žáků, z toho 2 již byly hlášeny ve škole v sousedním Myslívě). *Kronika národní a základní školy Kovčín 1953–1972*, SOkA Klatovy, zn. fondu Škola Kovčín, č. fondu 1334, s. 184.

32) Okenní výplně představují ukázkou hodnotné truhlářsko-femeslné práce odvozené od secesních prvků fasád a s aplikací geometrických motivů v provedení oken. Okna v přízemí jsou na výšku obdélná se zděnými okenními sloupky. Jsou řešena jako dřevěná, jednoduchá, otvíravá, s pevným poutcem uprostřed. Spodní díl je rozdělen do čtyř okenních tabulek, horní rovněž, ale každou tabulku přetíná úhlopříčka tvořící v okenním rámu kosočtverec. Ztužení rámu zajišťují rohovníky. Horní okna jsou vyklápěcí, upevněná k rámu pomocí zadlabaných dvoudílných závěsů. Druhým typem oken jsou okna osazená v patře, která jsou řešena jako dřevěná, otvíravá, s pevným poutcem umístěným uprostřed okna. Horní i spodní výplně jsou osmitabulkové.

Obr. 19: Mířenice – pohled na budovu školy v 1. polovině 20. století, foto od severozápadu (reprofoto soukromá sbírka pohlednic a fotografií pana Vavříčky).

Obr. 20: Mířenice – pohled na hlavní průčelí budovy školy v 1. polovině 20. století, foto od západu (reprofoto soukromá sbírka pohlednic a fotografií pana Vavříčky).

Obr. 21: Kovčín (okres Klatovy) – stávající pohled na budovu školy čp. 57 od východu, stav 2013.

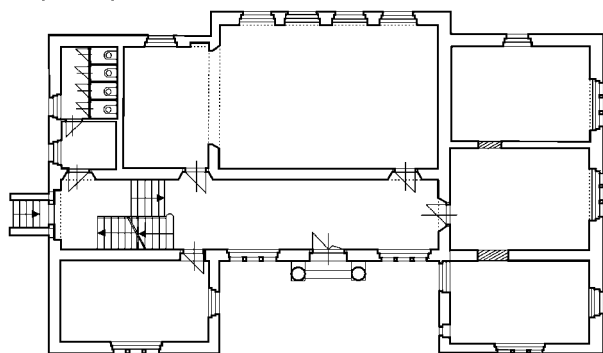
Obr. 22: Kovčín – stávající pohled na vstupní průčelí budovy školy čp. 57 od západu, stav 2013.

POHLED ZÁPADNÍ

PŮDORYS 1. NP

0 1 2 3 4 m

Obr. 24: Kovčín – zjednodušený půdorys 1. NP a pohled na budovu školy čp. 57 od západu, stav objektu před provedenými úpravami v 2. polovině 20. století (kresba D. Tuma, 2016).

kem a trojicí na výšku obdélných větracích okének. Po stranách východních fasád najdeme na každé straně patrový, jednoosý přístavek s pultovou střechou napojující se v místě podstřešní římsy (původně byly oba přístavky pouze přízemní). Fasády jsou zvýrazněny v soklové partii obkladem z přírodního kamene, dále pak soklovou římsou, pásovou rustikou, kordonovou římsou, lizénovými rámy. Okna mají společnou parapetní římsu a bohatě profilovanou podstřešní římsu.

Obr. 23: Kovčín – detail okenní výplně v přízemí budovy školy čp. 57, stav 2013.

Vzhledem k absenci původní plánové dokumentace se musíme omezit na popis stávající dispozice řešené jako trojprostorový dvoutrakt (obr. 24). Hlavní vstup do objektu směřuje netradičně z dvorní, západní strany. Vstupuje se do podélné chodby, jejíž jednu stranu vyplňuje hlavní schodiště umístěné k nároží a na druhé straně kolmo situovaná místnost zaujímající jižní polovinu stavby. Předstupující rizalit tvoří druhá rozměrná místnost (mohlo se jednat o tělocvičnu). V patře se situace opakuje s rozvržením místností na kabinet a dvě prostorné učebny. Objekt zakrývá střecha nesená vaznicovým podélně vázaným krovem opatřeným stojatou stolicí.

Novostavby školních budov se neustále potýkaly s dodržováním starých předpisů z roku 1888 o stavbách škol, na něž se řada architektů a stavitelů snažila poukázat jako na zastaralé a nevyhovující. Podle nich měla budova školy být co nejjednodušší, bez zásadních zdobných prvků fasád (např. s dělením ploch oken, s dobře rozvrženým vchodem, bez tříštění průčelí lomenými římsami s různými ozdobami, s možností aplikace dvou druhů omítnutí ve struktuře a barvě).³³⁾ Výška škol měla být rovněž regulována novými předpisy, aby nedocházelo k narušení rázu venkovských obcí značně převyšujícími budovami. Nové požadavky a připomínky byly vztahovány na umístění školních budov,³⁴⁾ na jejich prostorové i hygienické vybavení.³⁵⁾ Kritika se nesla také na výchovné cíle školy, které by si vyžádaly změny dosavadní školské architektury. Architekti a stavitelé poukazovali na opakování plánů místními vesnickými mistry pro různá místa a poměry bez ohledu na konkrétní lokální požadavky (podle nich všechny školy vycházely z typu trojtřídky se dvěma třídami v přízemí, z nichž jedna se stala bytem učitele, v poschodí se nacházely dvě třídy a mezi nimi nad vchodem s umístěnou sborovnou či kabinetem).³⁶⁾ Požadovány

33) K. Sellner, Stavba škol se stanoviska paedagogického, in: Stavitel 5, Praha 1924, s. 89–92.

34) A. Doskočil, Místo pro budovu školní, in: Stavitel 5, Praha 1924, s. 28–33.

35) F. Havlíček, O stavbách školních budov, in: Styl 4, č. 9, Praha 1923–1924, s. 117–137.

36) V. Beneš, Školské stavitelství v Americe a u nás, in: Styl 8, Praha

byly předpisy na dobré přirozené osvětlení tříd nejlépe troj-
dílnými okny s jasně patrným
vnitřním uspořádáním školy,
a to hlavně pomocí okenních
otvorů.³⁷⁾ Architektura školy se
měla oprostit od vlivů městské-
ho stavitelství, ale naopak mě-
la vycházet z „prostoduchého“
obrazu venkova s ohledem na
vhodně zvolené měřítko stav-
by (již se nemělo jednat o ná-
vrhy připomínající zmenšené
verze městských škol a činžov-
ních domů nerespektující okolní
měřítko dané obce). V souladu
s dobovými požadavky³⁸⁾ stavi-
tel Jindřich Bubla z Horažďovic
upustil v návrhu novostavby
školy ve vsi **Komušín** čp. 69 od
výrazné dekorativnosti fasád.³⁹⁾
V roce 1925 byla nová budova
školy dokončena a slavnostně
vysvěcena.⁴⁰⁾ 12. října 1925 po
závěrečné kolaudaci školy se
v budově začali vzdělávat první
žáci.⁴¹⁾ Stavba si však uchovala

1927–1928, s. 85–93.

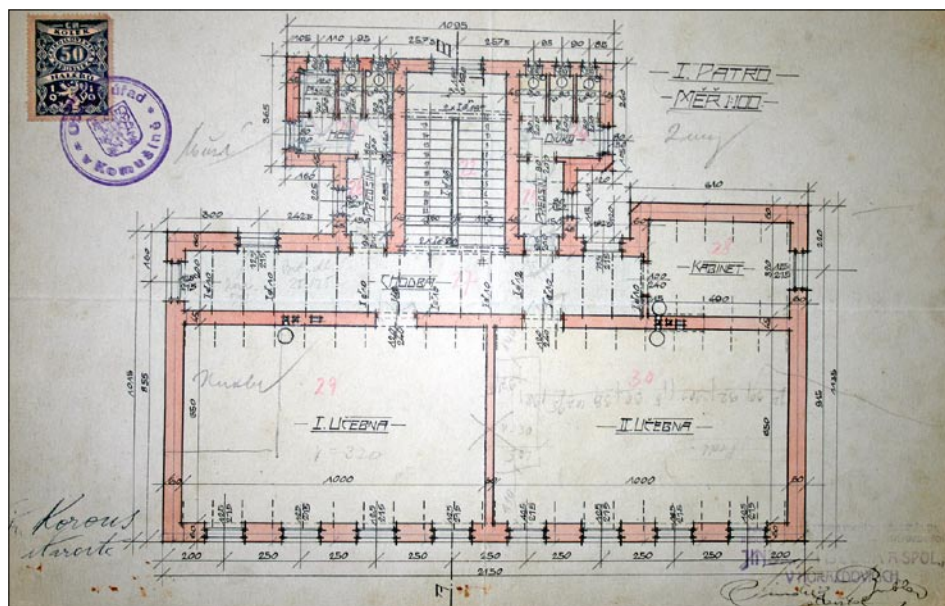
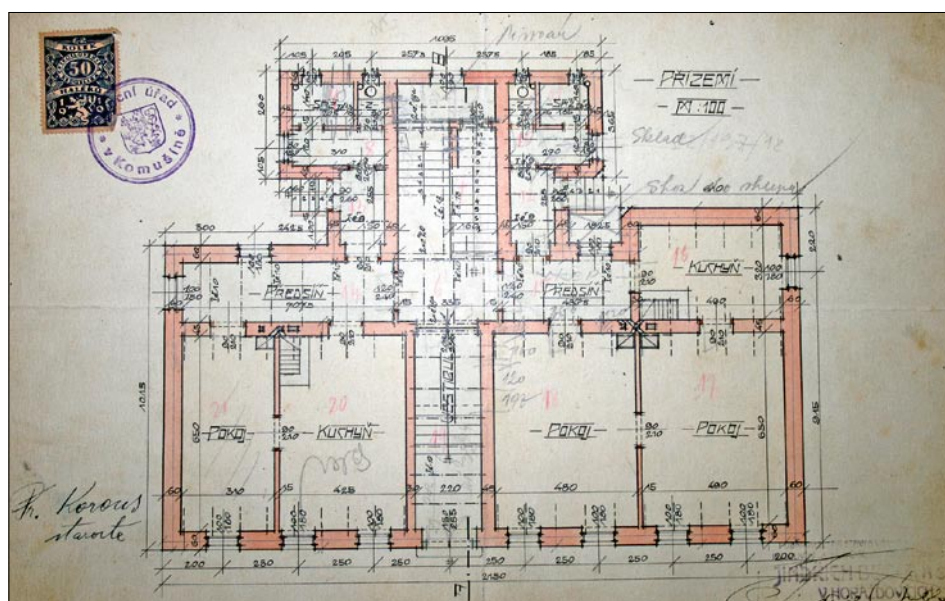
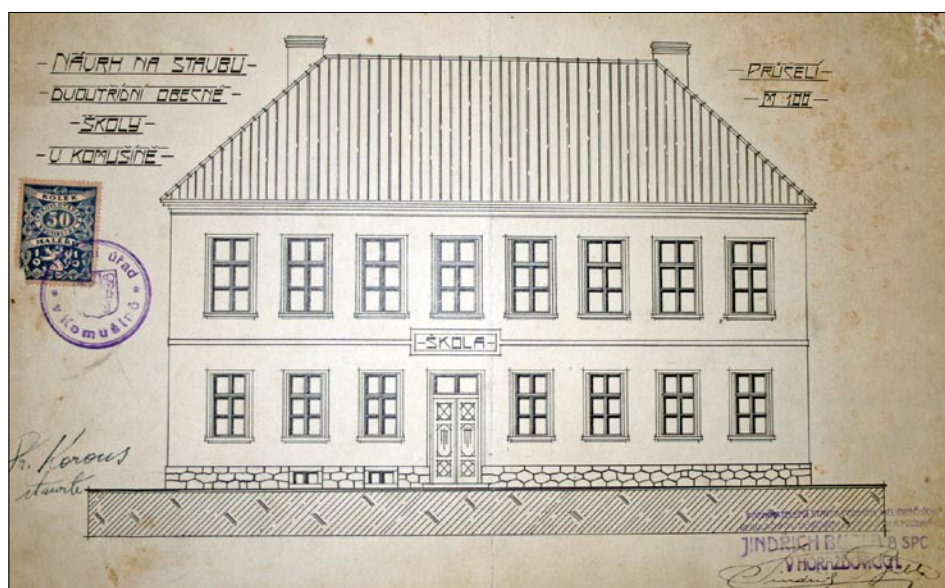
37) J. Mašek, Nové školní budovy a nové požadavky, in: Styl 8, Praha 1927–1928, s. 181–182.

38) E. Edgar, Stavba a zařízení škol se 100 obrázky. Praha 1922, s. 61–75.

39) Ves Komušín byla nejprve přiškolená k obci Velký Bor. Po jejím odškolení se vyučovalo ve vsi v domech čp. 43, 32, 3, 15 a později také v čp. 45. Objekt čp. 45 vystavěl farář z Velkého Boru svému bratrovi a v poschodí zřídil místnost pro školní výuku. V roce 1911–1912 ves nechala vypracovat projekt od stavitele Jindřicha Bubly z Horažďovic na rozšíření budovy školy přístavkem nebo nástavbou patra (v budově měly vzniknout dvě třídy, předstíh a kabinet). Zastupitelé vsi však rozpočet neschválili. Výstavba nové školní budovy byla započata až v období první republiky. Stavbu školy v ofertním řízení vyhrál rovněž J. Bubla. E. Šimon, Horažďovice. Proměny města 1292–1992. Horažďovice 1990, s. 175.

40) Ve školním roce 1925–1926 nastoupilo do školy 75 dětí. Od 50. let 20. století počet dětí neustále klesal. V roce 1966 došlo k uzavření školy (ve školním roce 1965/1966 navštěvovalo školu 14 dětí). *Kronika obce Komušín 1924–1994*, SOKA Klatovy, zn. fondu MNV Komušín, č. fondu 103, s. 4–5, 32, 41.

41) *Kronika národní a základní školy Komušín 1957–1966*, SOKA Klatovy, zn. fondu Škola Komušín, č. fondu 1477, s. 27. Budova byla krátkou dobu využívána jako mateřská škola, později zde byl zřízen byt a hos-

Obr. 25: Komušín (okres Klatovy) – původní plánová dokumentace školy od Aloise Bubly (reprofoto Městský úřad Horažďovice, archiv, zn. fondu Komušín čp. 69).

Obr. 26: Komušín – stav školní budovy v 1. polovině 20. století, foto od jihu (reprofoto fotografická sbírka K. Jiříčka, uloženo v Městském muzeu Horažďovice).

obvyklou velikost okenních otvorů (v přízemí s menšími a v patře s většími formáty) a změny nedoznala ani vnitřní dispozice.

Půdorys školy je obdobný jako v předchozích případech a stavitel se zjevně inspiroval staršími stavbami (obr. 25). Stavba byla vystavěna v půdorysu připomínající písmeno „T“, přičemž k severní fasádě bylo asymetricky připojeno schodištvé křídlo se sociálními zařízeními (obr. 26). Sokl nechal projektant obložit přírodním kamenem. Veškeré fasády byly prakticky bez výrazných ozdob a plastických prvků (fasády členila horizontálně pouze jednoduchá kordonová římsa, zděné parapetní římsy a profilovaná podstřešní římsa a jednoduché plastické šambrány kolem oken a dveří). Na hlavním (jižním) průčelí navrhl přerušení jednoduché kordonové římsy obdélným zrcadlem s nápisem „ŠKOLA“. Na západní straně byl kromě letopočtu v přízemí proveden v patře budovy nápis „KOMUŠÍN“. Fasády byly pravděpodobně již v době výstavby školy zhotoveny z ušlechtilých břizolitových omítek. Objekt byl řešen jako trojprostorový dvoutrakt, přičemž v přízemí byly navrženy dva samostatné učitelské byty přístupné bočními vchody. Dispozici stavby uprostřed protínala příčná chodba ústící do krátké podélné chodby před nástupem na schodiště, na kterou navazovaly po obou stranách předsíně. Západní část s bytem zahrnovala tři prostory (předsíň, pokoj a kuchyni), východní polovinu objektu zaujal druhý byt sestávající ze dvou pokojů, kuchyně tvořící severovýchodní boční rizalit a předsíň. V patře byly situovány dvě prostorné tří-

dy, přístupné z hlavního schodiště a podélné chodby (v místě bočního rizalitu byl umístěn kabinet). Dvouramenné schodiště s mezipodestou a vřetenovou zdí projektant nechal osadit litinovým zábradlím.⁴²⁾ Po stranách hlavního schodiště pak umístil sociální zařízení.⁴³⁾ Západní část objektu měla sklepy obsahující dvě sklepní prostory. Objekt zastřešoval vaznicový podélně vázaný krov opatřený stojatou stolicí, namísto rozpěr byly použity kleštiny (charakteristické pro stavbu jsou nálevkovitě řešené komínové hlavice). Kromě vlastní budovy školy se na školním pozemku (zahradě) v současnosti nachází ze sever-

ní strany objekt s pultovou střechou sloužící jako chlívek pro prase a sklad paliva, který byl součástí plánové dokumentace pro novostavbu školní budovy.

Na dalším příkladu školy v nedaleké obci Hradešice se prvně v plánu novostavby školní budovy setkáváme také se školní tělocvičnou. Fasády uličního průčelí stavby byly dekorovány bohatými výzdobnými motivy, avšak již ve zcela odlišném výzdobném stylu. Do roku 1925 měla obec **Hradešice** funkční přízemní budovu školy přestavovanou ve 2. polovině 19. století. Navyšování počtu dětí v obci přimělo obecní zastupitelstva vsi Hradešice, Černíč a Smržovce a místní školní radu v Hradešicích, aby vyslala 25. května 1925 veřejné nabídkové řízení na novostavbu nové jednopatrové budovy trojtřídní obecní školy s rezervní čtvrtou třídou. Plány a rozpočty vypracoval architekt Alois Kulda z Horažďovic. Základní kámen ke stavbě nové školy byl položen 22. července 1925.⁴⁴⁾ O rok později 26. října byla školní budova slavnostně vysvěcena a otevřena (obr. 27, 28).⁴⁵⁾

Obr. 27: Hradešice (okres Klatovy) – stav školní budovy v 1. pol. 20. století, foto od západu (reprofoto fotografická sbírka K. Jiříčka, uloženo v Městském muzeu Horažďovice).

poda. Ke stejnému účelu je používána v současnosti, v patře je zřízena knihovna.

42) J. Mleziva, Litina ze sbírek Západočeského muzea v Plzni. Plzeň 2009, s. 42–43.

43) Dveřní otvory mají dochované dřevěné obložky se slohovými výplně-

mi. Pochozí podlahové skladby jsou na schodišti a chodbách opatřeny původními keramickými obklady. Místnosti jsou plochostropé.

44) Kronika triviální a obecné školy Hradešice 1833–1940, SOkA Klatovy, zn. fondu Škola Hradešice, č. fondu 1299, s. 214–222.

45) 1. září 1966 se snížil počet tříd ze dvou na jednu třídu z důvodu

Budova školy v Hradešicích se nachází poblíž kostela Proměnění Páně (obr. 29).⁴⁶⁾ Objekt školy tvoří hlavní obdélná jednopatrová stavba krytá valbovými střechami. Z tohoto objektu směrem ke kostelu vybíhá symetricky napojené schodiškové křídlo. Na východní fasádu se napojuje přízemní stavba tělocvičny s valbovou střechou, která je orientována ve směru S–J. Fasády tělocvičny byly prolomeny segmentovými okny osazených do segmentových záklenků. Reprezentativnější podélné průčelí (jižní) směřuje rovnoběžně s místní komunikací protínající obec. Jeho fasády jsou v přízemí jedenáctiosé, v patře dvanáctiosé a již na první pohled upoutají geometrické prvky. Objekt školy nese znaky moderní architektury s dozvukem secesních prvků a nového klasicismu (zejména portál), avšak se silným vlivem národního „obloučkového“ slohu tzv. kubismu, resp. rondokubismu. Symetricky je umístěn hlavní vstup do objektu, který zdůrazňují dva masivní půlkruhové pilastry s přesahujícím lichoběžníkovým kladím a půlkruhovou edikulou s postranními podstavci pro koule. Uprostřed štítu najdeme bustu J. A. Komenského. Jižní a západní fasády jsou zdobeny geometrickými motivy v podobě půlkružnic, kruhů a rovných linií. Vodorovné členění fasád opatřují průběžné římsy (výrazná podokapová římsa, mělká kordonová římsa). Fasádní část přízemí patra je do úrovně parapetu opatřena bosážími, vyšší části pouze hladkým povrchem z ušlechtilých břizolitových omítek (sokl obložen přírodním kamenem). Fasády stavby si zachovaly intaktní podobu z doby svého vzniku, včetně původního barevného pojednání v odstínu červené a lomeně-bílé barvy z ušlechtilých břizolitových omítek.

Původní plánovou dokumentaci se bohužel nepodařilo dohledat (obr. 30). Stavba je opět řešena jako trojprostorový dvoutrakt se symetricky umístěným schodišovým přístavkem a hygienickými zařízeními po jeho stranách. Za vstupem do objektu následuje příčná chodba s vyrovnavacím schodištěm, ústící do podélné chodby zadního traktu. Pravá i levá část dispozice obsahuje trojici stejně velkých místností v přízemí, kterou v patře tvořily pravděpodobně tři učebny. Podélná chodba mohla být na pravé straně přepažena příčkou, čímž vznikl u severovýchodního nároží menší kabinet. Levá strana chodby je průchozí do tělocvičny napojené obdélným půdorysem kolmo na západní frontu fasády budovy školy.⁴⁷⁾

V meziválečném období však nevznikaly pouze patrové stavby, ale také přízemní. Na příkladu školy v obci **Myslův** si můžeme povšimnout, že zažitá tradice ve výzdobných prvcích fasád se udržely ve vesnickém prostředí velmi dlouho. Od počátku 20. let 20. století uvažovala obec o stavbě nové (druhé) školy. Proto se ve staré škole (dnes čp. 51) 11. listopadu 1922 sešla komise, která posuzovala její stav. V roce 1925 obec začala se stavbou nové školní budovy

malého počtu žáků (zapsáno pouze 19 žáků). O rok později zde byla otevřena mateřská škola a školní jídelna, která zde působí dodnes. V části objektu je umístěn obecní úřad. *Kronika obce Hradešice 1964–1981*, SOKA Klatovy, zn. fondu MNV Hradešice, č. fondu 73, s. 14, 21.

46) Obec Hradešice je součástí plošně chráněného území Vesnické památkové zóny Hradešice prohlášené z rozhodnutí MK ČR č. 249 ze dne 22. 9. 1995.

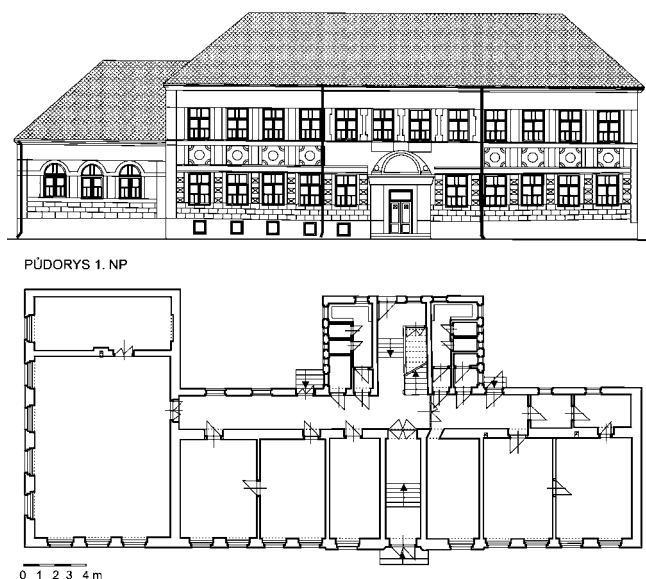
47) Interiér objektu je postupně od roku 2003 modernizován. Přízemí bylo řadou příček, novodobých obkladů a úprav původní dispozice proměněno na mateřskou školu se zázemím, obecní úřad. Stavební úpravy se týkaly také podkroví, kde vznikly byty.

Obr. 28: Hradešice – stav školní budovy v 1. pol. 20. století, detail vstupu (reprofoto fotografická sbírka K. Jiříčka, uloženo v Městském muzeu Horažďovice).

Obr. 29: Hradešice – stávající pohled průčelí budovy školy čp. 81 od jiho-východu, stav 2013.

Obr. 30: Hradešice – zjednodušený půdorys 1. NP a pohled na budovu školy čp. 81 od jihu, stav objektu před provedenými úpravami ve 2. polovině 20. století (kresba D. Tuma, 2016).

(dnes čp. 71).⁴⁸⁾ K objektu se nepodařilo dohledat původní plánovou dokumentaci, ale podobu školy nám dokládají dobové fotografie pořízené krátce po jejím dokončení. Fasády objektu byly řešeny s jednoduchými historizujícími prvky pomocí nárožních lizén, bohatě profilovanými podstrešními římsami, stupňovitě rozevřenými špaletami (profilovanými ostěními), záklenky oken doplněných o suprafenestry segmentového tvaru, tvořenými tvarovanou římsou a plochým pásem pod ní. Původní dispozice školy není přesněji známa, jelikož v 50. letech 20. století byla rozšířena a zvýšena o patro. Osový vstup pravděpodobně ukazuje na příčnou chodbu procházející napříč dispozicí (ukončena zadním přístupem do zahrady), se dvěma postranními učebnami s okny směřujícími do hlavního vstupního průčelí. V zadní části traktu se nacházela hygienická zařízení, schodiště na půdu a dvě místnosti.

Poslední školou vystavěnou na Horažďovicku před druhou světovou válkou byla škola čp. 70 ve vsi **Ústaleč** z roku 1926. Děti ze vsi Ústaleč a Krutěnice původně docházely do čtyř kilometrů vzdálené školy v obci Zavlekov. Dne 16. června roku 1909 obě vsi požádaly o odškolení s úmyslem založit ve vsi Ústaleč samostatnou dvoutřídní obecnou školu. Za tímto účelem bylo vypsáno ofertní řízení a místní školní rada vybrala firmu Aloise Kuldy, architekta a stavitele z Horažďovic, a jeho společníka Karla Maška. Základní kámen k nové budově školy byl položen dne 4. května 1925 a o rok později 25. srpna se konalo její slavnostní otevření (obr. 31).⁴⁹⁾

Vzhledem k absenci plánové dokumentace se musíme omezit pouze na popis stávajícího stavu budovy. Škola sestává z obdélného základu, z něhož předstupuje k severozápadu rizalit (obr. 32). Na jihozápadě se připojuje křídlo s níže situovaným hřebenem. Stavbu zakrývají valbové střechy. Fasády se dochovaly v intaktní podobě z doby výstavby a poukazují již na maximálně oproštěnou a krajně jednoduchou architekturu inklinující k moderně s dozníváním některých výzdobných prvků fasád a konstrukcí ve stylu secese a nového klasicismu (např. portikus). Horizontalitu podtrhuje pouze podstrešní bohatě profilovaná římsa, průběžná parapetní římsa, kordonová římsa a soklová cihelná římsa (sokl obložen přírodním kamenem). Kolem oken se objevují průběžné horizontální linky s mělkými lizénovými rámy. Fasády jsou prolomeny okny různého formátu a členění, z nichž na první pohled upoutají velká trojdielná okna učeben v patře.

Dispozice objektu se zásadně neliší od ostatních zmíněných škol (obr. 33). Komunikační schéma se jeví jako

Obr. 31: Ústaleč (okres Klatovy) – pohled na budovy školy v 1. polovině 20. století, foto od východu (reprofoto soukromá sbírka pohlednic a fotografií pana Vavříčky).

částečně zjednodušené, jelikož hlavní vstup do objektu je situován ze severovýchodní strany (boční fronty) a navazuje na něj pouze podélná chodba vymezující celý severozápadní trakt. Jihovýchodní trakt určují čtyři místnosti uzpůsobené k provozním potřebám objektu (kuchyně, sklad). V patře jsou pak pouze dvě učebny určené ke školní výuce. K severovýchodní straně fasády osově přiléhá schodišťové křídlo s dvouramenným schodištěm s mezipodestou a vřetenovou zdí, po jehož stranách projektant navrhl dvojici obdélných místností, přičemž na severní straně byl půdorys rozšířen o hygienická zařízení. K západním fasádám přiléhá přízemní stavba s předsíní umožňující výstup po venkovním schodišti do zahrady a s bývalými hygienickými zařízeními příslušejícími k bytu učitele. Objekt zastřešují vzájemně se pronikající valbové střechy.

ZÁVĚREM

Vývoj obecních školních budov na počátku 20. století navazoval na výstavbu v 19. století, kdy docházelo k aplikaci prototypu trojprostorové dvoutraktové stavby. Vzorové plány navržených typů školních budov zveřejnila dvorská studijní komise v příloze vydaného dekretu z roku 1816. Ve vesnickém prostředí tak postupně vznikaly školní budovy, které vycházely z navržených půdorysných dispozic, ale jejich konečnou podobu značně ovlivnili místní architekti a stavitelští mistři. Z toho důvodu se na Horažďovic-ku setkáváme se značně odlišnými stavbami reflektujícími různá místa a obecní poměry. Architektonický výraz fasád na počátku 20. století stále odkazoval na bohaté štukově komponované fasády kombinující klasicistní a zejména historizující prvky. Změny v architektuře pozorujeme ve vesnickém prostředí především v období po vzniku Československé republiky. Po skončení první světové války v roce 1918 se i na Horažďovicku zásadně proměnil pohled na architektonický výraz fasád i vnitřní dispozici. Novostavby školních budov vycházejí ze stavitelských stylů moderny a často obsahují ještě zjednodušené výzdobné prvky fasád pozdní secese nebo nového klasicismu. Výstavbu školních budov iniciovaly samotné obce, které se pod dohledem MŠR a KŠR podílely také na schvalování plánů.

48) V roce 1960 provedla obec Myslív nástavbu budovy nové školy s dvěma učebnami, sborovnou a místností pro družinu. Od roku 1975 počet žáků klesal a od školního roku 1975/1976 byl v Myslívě zrušen 2. stupeň. Koncem 20. století se škola potýkala s nedostatkem žáků a v roce 1999 došlo k jejímu uzavření. *Kronika obecné školy Myslív 1920–1939*, SOKA Klatovy, zn. fondu Škola Myslív, č. fondu 1349; *Kronika obecné školy Myslív 1934–1945*, SOKA Klatovy, zn. fondu Škola Myslív, č. fondu 1349; *Kronika obecné a měšťanské školy Myslív 1940–1947*, SOKA Klatovy, zn. fondu Škola Myslív, č. fondu 1349; *Kronika národní, střední a základní školy Myslív 1952–1983*, SOKA Klatovy, zn. fondu Škola Myslív, č. fondu 1349; *Kronika základní školy Myslív 1983–1999*, SOKA Klatovy, zn. fondu Škola Myslív, č. fondu 1349; *M. Kříž, Myslív – historie a současnost*. Myslív 2010, s. 56–64.

49) *Kronika obecné, národní a základní školy Ústaleč 1921–1961*, SOKA Klatovy, zn. fondu Škola Ústaleč, č. fondu 1405, s. 14–15, 21; *M. Pokorný, Sto let Ústaleče (1900–2000)*. Klatovy 2003, s. 34–41.

Obr. 32: Ústaleč – vstupní průčelí budovy školy čp. 70 od severu, stav 2016.

Na projektech škol pracovali výlučně místní stavitelé jako Jindřich Bubla, Daniel Majer, Leopold Hanzlík nebo Václav Benedykt. Po vyhlášení ofertních (výběrových) řízení pak realizaci prováděly místní stavební firmy.

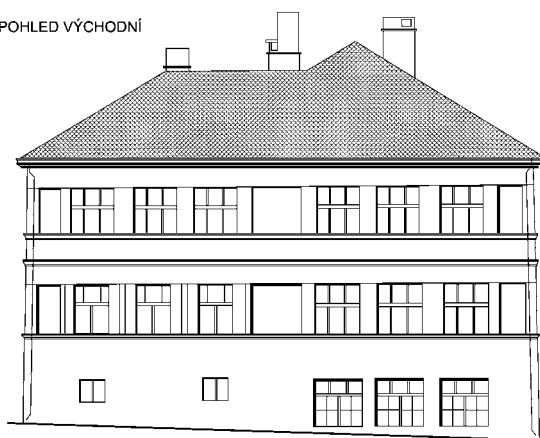
Výstavba školních budov významně zasáhla do urbanistické a architektonické struktury obcí. Změnila jejich výškovou hladinu i měřítko prostoru. Na konci 19. a v 1. čtvrtině 20. století vznikají solitérní vesnické budovy škol vykazující architektonické kvality ve své půdorysné hmotě i detailu. Přes různorodost inspiračních zdrojů se vyvíjely architektonické kompozice vesměs vyvážené, avšak stylově nejednotné. Projekty školních budov odpovídaly významu díla, vzdělání, nadání architekta a stavitelů a technickým nebo ekonomickým možnostem investora.

Do další výstavby školních budov zasáhla druhá světová válka. Primární síť školních staveb, kterou jsme dosud na Horažďovicku sledovali, ve 2. polovině 20. století postupně zanikla. Důvodem byl snižující se počet dětí, stěhování obyvatel z venkova do měst, zlepšující se dopravní možnosti a pochopitelně i hledání ekonomických úspor. Největší a z hlediska času i nejvyšší úbytky škol můžeme zaznamenat mezi lety 1960 a 1980. Na Horažďovicku lze sledovat značný počet sídel, které byly během totalitního režimu administrativně sloučeny s vyšším střediskovým sídlem, jelikož v 60. letech 20. století byla školská síť značně předimenzovaná. Řada školních budov, zejména na venkově, zůstávala udržována v provozu udělením nejrozumnějších výjimek z minimálního počtu žáků jen kvůli nevyhovující veřejné dopravě, která neumožňovala dětem dostat se do jiné školy v regionu. Tyto budovy bývaly ve velmi špatném stavebně-technickém stavu a nevyhovovaly ani hygienickým předpisům. Jejich uzavírání od počátku 60. let tak bylo spíše logickým vyústěním v té době již neudržitelného stavu školské sítě, která se zakládala ještě na organizaci školství před 2. světovou válkou. Uzavírání tak postihlo zejména malé školy na venkově a současně docházelo k rozšiřování kapacit stávajících škol ve městech, jejich modernizaci či výstavbě nových budov. Řada uvedených školních budov prošla ve 2. polovině 20. století radikálními stavebními úpravami, které reagovaly na změny jejich využití. Způsoby nového využití těchto objektů se různí, ať již se jedná o potřeby veřejných služeb: úřadovna místní správy, pošta, knihovna, různé provozovny nebo

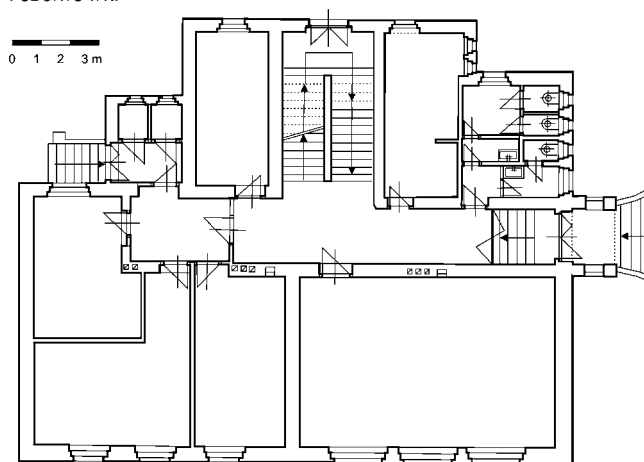

Obr. 34: Ústaleč – stávající pohled na budovu školy čp. 70, stav 2016.

POHLED VÝCHODNÍ

PŮDORYS 1. NP

Obr. 33: Ústaleč – zjednodušený půdorys 1. NP a pohled na budovu školy čp. 70 od východu (kresba D. Tuma, 2016).

úpravy pro zřízení bytových jednotek. Takovéto stavební úpravy však nenávratně pozměnily architektonický výraz fasád, hmoty objektu nebo půdorysné dispozice. Poznání hodnot obsažených ve výše popsaných stavbách snad přispěje k jejich zachování, ochraně a v ideálním případě i k rehabilitaci školních budov.

*Příspěvek vznikl v rámci výzkumného cíle **Moderní architektura 20. století** financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury pro dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace (DKRVO) Národního památkového ústavu.*

DIE UNTERSUCHUNG UND DOKUMENTIERUNG DER DORFSCHULEN AUS DER ZEIT VOM ANFANG DES 20. JAHRHUNDERTS BIS ENDE DER ERSTEN TSCHECHOSLOWAKISCHEN REPUBLIK

Die typischen Dorfschulgebäude mit ursprünglichen historischen Baugliedern verschwinden rasch, und daher entstand die Forderung nach der Untersuchung und Dokumentierung dieses Baubestandes. Das Nationalinstitut für Denkmalpflege, regionale Facharbeitsstätte in Plzeň befasst sich mit der Flächenuntersuchung der Dorfschulgebäude in dem in der Pilsner Region befindlichen Verwaltungsbezirk der Gemeinde mit der erweiterten Amtswirksamkeit Horažďovice im Bezirk Klatovy (Klattau). Es handelt sich um einen der kleineren Verwaltungsbezirke in der Region, aber die zu erforschenden Schulgebäude stellen ein genügendes Muster für die Entwicklung, typologischen Varianten oder Umwandlungen der dekorativen Fasadenglieder dar. Die Forschung war auf die vor allem auf dem Lande gegründeten Volksschulen konzentriert; aus dem Blickpunkt der historischen Entwicklungsskizze schloss sie an den vorherigen Beitrag zur Erforschung und Dokumentierung der Schulgebäude des 19. Jahrhunderts in dieser Zeitschrift an. Man konnte die Liste der Schulgebäude im Verwaltungsbezirk Horažďovice mit den Ortsnamen Defurovy Lažany, Hejná, Hradešice, Komušín (Komschin), Kovčín, Miřenice, Myslív, Pačejov (Paciw), Strážovice a Ústaleč (Austaletz) ergänzen.

Die allgemeine Schulbildungskonzeption wurde über das ganze 19. Jahrhundert formiert. Zu ihrem Instrument wurde die Schule mit ihrer Erziehungs- und Ausbildungsfunktion. Zu Ende des 19. Jahrhunderts erfolgt in der österreichisch-ungarischen Monarchie deutliche, mit Bemühungen der Lehrer um Erhöhung der Qualität des Inhaltes der Ausbildung in den Dorf- (Volks-)Schulen unterstützte Stabilisierung des Primärnetzes der Schulen. Nach Entstehung des selbständigen tschechoslowakischen Staats begann man die Bedeutung der Schule im Prozess der Bildung der Nation zu präferieren; das widerspiegelte sich auch in Bemühung einzelner Gemeinden um Errichtung eigener Schulgebäude. Der Ausbau von Schulgebäuden beeinflusste bedeutend sowohl die städtebauliche als auch architektonische Struktur der Siedlungen. Sie änderte ihr Höhenniveau sowie den Raummaßstab. Die zu Ende des 19. und im 1. Viertel des 20. Jahrhunderts entstandenen solitären Dorfschulgebäude beweisen ihre architektonischen Qualitäten im Grundriss, in der Masse sowie auch im Detail. Trotz den verschiedenartigen Inspirationsquellen entwickelten sich die allgemein ausgewogenen, aber stilistisch uneinheitlichen architektonischen Kompositionen. Die Schulgebäudeprojekte entsprachen der Bedeutung des Werkes, der Ausbildung, der Begabung des Architekten und des Baumeisters, sowie den technischen oder ökonomischen Möglichkeiten des Auftraggebers.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Der Verwaltungsbezirk Horažďovice (Bez. Klatovy [Klattau]) mit Auszeichnung der Schulgebäude (Bearbeitung nach übergebenen Unterlagen des Autors R. Jedličková, 2016).

Abb. 2: Slatina (Bez. Klatovy) – ursprüngliche Plandokumentation des Horažďowitzer Baumeisters Daniel Majer, 1895 (Reprofoto SOKA [Staatliches Bezirksarchiv] Klatovy, Archivgut Obec Slatina [Gemeinde Slatina], Nr. 26, K3).

Abb. 3: Slatina – Schulgebäude Nr. Konskr. 62, Ansicht von Norden (falls nicht anders angeführt, alle Fotos D. Tuma, 2014).

Abb. 4: Slatina – Schule, Erdgeschoss, Durchblick durch den Quergang vom Eingang zur Haupttreppe. Die Fotografie belegt den Erhaltungszustand einiger handwerklicher Details, wie der Tischlerarbeiten (Türen), des Pflasterungsgefüges (Granitplatten) und der Granitstufen.

Abb. 5: Hejná (Bez. Klatovy) – Skizze der Schule in Hejná, nicht datiert (Reprofoto Stadtamt Horažďovice, Archiv, Archivgut Hejná Nr. Konskr. 70).

Abb. 6: Hejná, Schulgebäude Nr. 70 – Zustand in der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts, Ansicht von Westen (Reprofoto Fotosammlung K. Jiříček, Stadtmuseum Horažďovice).

Abb. 7: Hejná, Schulgebäude Nr. 70, Ansicht von Südosten, Zustand 2016.

Abb. 8: Pačejov (Paciw, Bez. Klatovy) – Blick von Süden zur Schulgebäudecke, 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts (Reprofoto Privatsammlung der Postkarten und Fotos d. Herrn Vavříčka).

Abb. 9: Strážovice (Bez. Klatovy) – ursprüngliche Plandokumentation (Reprofoto SOKA Klatovy, Archivgut Obec Strážovice [Gemeinde Strážovice], Schulwesen [Schulbauanschlag] 1926-1927, Nr. 14, K1).

Abb. 10: Strážovice – Gemeindechronik, Hauptfront der Schule, Foto aus der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts (Reprofoto Kronika obecné a národní školy Strážovice [Chronik der Volks- und Nationalschule Strážovice] 1909-1960, Zit. s. Anm. 21).

Abb. 11: Strážovice – Schulgebäude Nr. 46, Ansicht von Nordosten, Zustand 2016.

Abb. 12: Defurovy Lažany (Bez. Klatovy) – ursprüngliche Plandokumentation (Reprofoto Gemeinde Chanovice, Archiv, Archivgut Defurovy Lažany Nr. Konskr. 58, Schule).

Abb. 13: Defurovy Lažany – Schulgebäude Nr. 58 in der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts, Ansicht von Osten (Reprofoto Fotosammlung K. Jiříček, Stadtmuseum Horažďovice).

Abb. 14: Defurovy Lažany – Schulgebäude Nr. 58, Ansicht von Süden, Zustand 2013.

Abb. 15: Defurovy Lažany – Schulgebäude Nr. 58, Inneres, Blick zur Haupttreppe mit ursprünglicher keramischer Pflasterung, Granitstufen und erhaltenen Klassentüren, Zustand 2013.

Abb. 16: Miřenice (Bez. Klatovy), ursprüngliche Plandokumentation des eingeschossigen Schulgebäudes, nicht ausgeführt (Reprofoto SOKA Klatovy, Archivgut Gem. Miřenice, Karten, Pläne, Nr. 15, M1).

Abb. 17: Miřenice – ursprüngliche Plandokumentation des zweigeschossigen Schulgebäudes, nicht ausgeführt (Reprofoto SOKA Klatovy, Archivgut Gemeinde Miřenice, Karten, Pläne, 1902, Nr. 15, M1 – Bauplan für das Schulgebäude der Gemeinde Miřenice, Leopold Hanzlík, ohne Maßstab, kolorierte Handzeichnung, Papier 23x29 cm – Reprofoto SOKA Klatovy, Leopold Hanzlík, s. Zit. in Anm. 25).

Abb. 18: Miřenice – ursprüngliche Plandokumentation des Baumeisters Daniel Majer für das ausgeführte einstöckige Schulgebäude (Reprofoto SOKA Klatovy, Daniel Majer, s. Zit. in Anm. 25).

Abb. 19: Miřenice – Schulgebäude, Ansicht von Nordwesten, 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts (Reprofoto Privatsammlung der Postkarten und Fotos d. Herrn Vavříčka).

Abb. 20: Miřenice – Schulgebäude, Frontansicht von Westen, 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts (Reprofoto Privatsammlung der Postkarten und Fotos d. Herrn Vavříčka).

Abb. 21: Kovčín (Bez. Klatovy) – Schulgebäude Nr. 57, Ansicht von Osten, Zustand 2013.

Abb. 22: Kovčín – Schulgebäude Nr. 57, Eingangsfront, Ansicht von Westen, Zustand 2013.

Abb. 23: Kovčín – Schulgebäude Nr. 57, Fensterausfüllung im Erdgeschoss, Detail, Zustand 2013.

Abb. 24: Kovčín – Schulgebäude Nr. 57, vereinfachter Erdgeschossgrundriss und Ansicht von Westen (Zeichnung D. Tuma, 2016).

Abb. 25: Komušín (Bez. Klatovy), ursprüngliche Plandokumentation zur Erbauung des Schulgebäudes von Alois Bubla (Reprofoto Stadtamt Horažďovice, Archiv, Archivgut Komušín Nr. Konskr. 69).

Abb. 26: Komušín – Schulgebäude Nr. 69, Zustand in der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts, Ansicht von Süden (Reprofoto Fotosammlung K. Jiříček, Stadtmuseum Horažďovice).

Abb. 27: Hradešice (Bez. Klatovy) – Schulgebäude Nr. 81, Zustand in der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts, Ansicht von Westen (Reprofoto Fotosammlung K. Jiříček, Stadtmuseum Horažďovice).

Abb. 28: Hradešice – Schulgebäude Nr. 81, Detail vom Eingang, Zustand in der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts (Reprofoto Fotosammlung K. Jiříček, Stadtmuseum Horažďovice).

Abb. 29: Hradešice – Schulgebäude Nr. 81, Frontansicht von Südosten, Zustand 2013.

Abb. 30: Hradešice, Schulgebäude Nr. 81, vereinfachter Erdgeschossgrundriss und Ansicht von Süden (Zeichnung D. Tuma, 2016).

Abb. 31: Ústaleč (Austaletz, Bez. Klatovy) – Schulgebäude, Ansicht von Osten, 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts (Reprofoto Privatsammlung der Postkarten und Fotos d. Herrn Vavříčka).

Abb. 32: Ústaleč – Schulgebäude Nr. 70, Eingangsfront, Ansicht von Norden, Zustand 2016.

Abb. 33: Ústaleč, Schulgebäude Nr. 70, vereinfachter Erdgeschossgrundriss und Ansicht von Osten (Zeichnung D. Tuma, 2016).

Abb. 34: Ústaleč – Schulgebäude Nr. 70, Ansicht von Osten, Zustand 2016.

Übersetzung J. Noll